הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר קורבנות

קרית ספר על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-קרבן-פסח/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ג 5
הלכה ד 5
הלכה ה 6
הלכה ו 6
הלכה ז 7
הלכה ט 7
הלכה טז 8
הלכה כ 8
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ג 9
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ז 11
הלכה ח 11
הלכה יא 11
הלכה יב 12
הלכה יד 12
פרק ג 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ז 14
הלכה ח 15
הלכה ט 15
פרק ד 15
הלכה א 15
הלכה ב 16
הלכה ג 17
הלכה ד 18
הלכה ה 18
הלכה ו 19
הלכה ז 20
הלכה ט 21
הלכה יא 21
פרק ה 22
הלכה א 22
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 23
הלכה ז 23
הלכה ח 24
פרק ו 25
הלכה א 25
הלכה ג 26
הלכה ד 27
הלכה ה 27
הלכה ו 28
הלכה ז 28
הלכה ח 28
הלכה ט 28
הלכה י 29
הלכה יא 30
פרק ז 31
הלכה א 31
הלכה ב 32
הלכה ג 32
הלכה ד 32
הלכה ז 33
הלכה ח 33

פרק ח 34
הלכה א 34
הלכה ב 34
הלכה ו 36
הלכה ז 36
הלכה ט 37
הלכה טו 39
פרק ט 39
הלכה א 39
הלכה ב 40
הלכה ג 40
הלכה ה 41
הלכה ו 41
הלכה ז 42
הלכה ח 42
הלכה ט 42
פרק י 43
הלכה א 43
הלכה ג 44
הלכה ו 44
הלכה ז 45
הלכה יא 45
הלכה יב 45
הלכה טו 46

פרק א

הלכה א

מצות קנא לשחוט הפסח בי"ד לחדש ניסן אחר חצות דכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה כדכתיב זכר בן שנה מן הכבשים או מן העזים תקחו ואחד האיש ואחד האשה חייבים במצוה זו פרק האשה פליגי תנאי ונקטינן כרבי יהודה דאמר אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפלה דכתיב במכסת נפשות מדלא כתיב אנשים אפילו אשה במשמע ובשני כתיב חטאו ישא האיש ההוא איש אין אשה לא. ומי שבטל מצוה זו בזדון ועבר ולא הקריב והוא לא טמא ולא בדרך רחוקה חייב כרת כדכתיב אשר לא טמא ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה וגו'.

הלכה ג

אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר קדשים דכתיב בהו כי אם אל המקום וגו' אף בשעת התר הבמות לא היו מקריבין הפסח בבמת יחיד והמקריב לוקה דכתיב לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך מפי השמועה למדו שזו אזהרה לבמת יחיד אפילו בשעת התר הבמות פרק קמא דמגלה תנן אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים ובגמרא פסחים ותו לא והא קתני סיפא כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה אלא אימא כעין פסחים דקבע להם זמן.

הלכה ד

שחיטת פסח אחר חצות דבין הערבים משמע משש שעות ולמעלה שהצל נוטה קרינא בין הערבים ואם שחטו קודם חצות פסול דאפילו בן בתירא דפוסל בנשחט בשחרית שלא לשמו בפרק קמא דזבחים מודה דלשמו נמי פסול דבין הערבים משמע כדאמרן ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים יאוחר פסח שכתוב בו בערב ובין הערבים לתמיד שלא נאמר בו אלא בין הערבים ומשום האי טעמא גופא דכתיב בפסח בערב ובין הערבים קודמין לו קטרת ונרות דלא כתיב בהו אלא בין הערבים דכתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה והאי בין הערבים אתרוייהו קאי. ואם שחטו אחר חצות קודם התמיד כשר פרק כל התדיר קודם התמיד כשר ואף על פי שלכתחלה מצוה לאחרו כדתניא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים וגו' ויהא אחר ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד הואיל והוא קודם ואם נזרק קודם דם התמיד כשר דלכתחלה הוא דבעינן תמיד קודם הפסח כדאמרן:

הלכה ה

אזהרת רנד שלא לשחוט הפסח ועדיין החמץ קיים שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי שלא יזבח הפסח ועדיין החמץ קיים ומניין שזבח זה פסח הוא דבר הלמד מענינו דכתיב בסיפיה דקרא ולא ילין לבקר זבח חג הפסח ועוד אי זהו קרבן שקרב ביום איסור חמץ זה פסח ומנין שבי"ד הכתוב מדבר שנאמר לא תשחט ולא ילין דורש בפרק תמיד נשחט לא תשחט אותם שעוברים בלא ילין ומי ששחט והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה והפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. אחד השוחט ואחד הזורק את הדם וא' המקטיר האימורים אם היה לאחד מהם או לאחד מבני החבורה שאוכלים את הפסח כזית חמץ בשעת הקרבתו הרי זה לוקה שם פרק תמיד נשחט בריתא וזורק אתרבאי מדם זבחי דכתיב ודם זבחיך ישפך כרבי עקיבא במכילתא והקטרה נמי אתיא מדסמכיה ללא ילין כל שישנו בעבודות שלהן באזהרת הלנה ישנו נמי באזהרת חמץ הילכך מקטיר נמי עובר הואיל וישנו בהלנת אימורים דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי ויש לאחד מבני החבורה הוי בעיא דרב אושעיא ופשיט ליה רב אמי מי כתיב לא תשחט על חמצך לא תשחט על חמץ כתיב דמשמע אפילו חמץ של אחד מבני החבורה אי הכי אפילו לאחד שאינו מבני החבורה בסוף העולם נמי אמר ליה אמר קרא לא תשחט ולא ילין לא תשחט על חמץ הנך דעבר עליה משום לא ילין וכל בני חבורה בכלל לא ילין מן הבשר הן דלא תותירו ולא ילין בחד קרא נינהו ולא מיחייב בעל החמץ אלא השוחט והזורק דלא תשחט אמר רחמנא דבני חבורה לית בהו מעשה וכל שהחמץ ברשות אחד מהם אפילו אינו בעזרה עמו כרבי יוחנן דאמר לא בעי' על בסמוך דאף על גב דלא חזינן ליה בשעת התראה הואיל דאשתכח דהוה ליה חמץ אחר התראה מיחייב.

הלכה ו

דם הפסח טעון שפיכה כנגד היסוד פרק תמיד נשחט תנן וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד ובגמרא מאן תנא בזריקה רבי יוסי הגלילי דכתיב גבי בכור ואת דמם תזרוק על המזבח דמו לא נאמר אלא דמם אלמא אחריני נמי משתמעי לימד על הבכור מעשר ופסח שמעינן מתן דמים שלא מצינו במעשר ופסח מתן דמים אלא כאן ומנא לן דטעונין יסוד אתיא זריקה זריקה מעולה כתיב הכא ואת דמם תזרוק וכתיב התם וזרקו בני אהרן מה עולה טעונה יסוד כדכתיב אל יסוד מזבח העולה אף פסח נמי טעון יסוד ואחר כך מפשיטין אותו כדתנן התם ומוציאין את אימוריו ומקטירן כל זבח לבדו דכתיב והקטירו ומשמע לבדו שלא יערב חלבים של קרבן זה בחלבים של קרבן זה אבל חלבי זבח אחד בעי' בבת אחת דכתיב והקטירם שיהא כולו כאחד כל האימורין של קרבן אחד. הקטרת

אימורים בפסח נפקא לן מדכתיב בבכור ואת חלבם תקטיר חלבו לא נאמר אלא חלבם לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין אימורין לגבי מזבח כדילפינן גבי זריקה ובעל הזבח נוטל פסחו ועורו ויוצא לביתו בירושלם וצולהו ואוכלו לערב כדכתי' ואכלו את הבשר בלילה וגו':

הלכה ז

אזהרת רנה שלא ילין אימורי פסח עד הבקר ואם הלינן הרי זה עובר בלא תעשה דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר והוא הדין שאר אימורין של פסח וכתיב נמי לא ילין לבקר זבח חג הפסח והיינו בארבעה עשר שחל להיות בשבת דחלבי שבת קרבין ביום טוב אבל חל בחול אין מקטירין אותם בלילה שהוא י"ט בפרק תמיד נשחט רמי רב ספרא כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין ויקטירם בלילי י"ט ואף על פי שהיה חול יום י"ד והכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא ביום טוב ומשנינן הכא בי"ד שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קרבין ביום טוב ומדקשו קראי אהדדי על כרחין קראי גופייהו מוקמי אנפשייהו הכי.

הלכה ט

הפסח נשחט בשלש כתות שם במשנה הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים קהל ועדה וישראל ואין פחותים משלשים בני אדם בכל כת וכת בגמרא אמר רבי יצחק אין הפסח נשחט אלא בשלשה כתות של שלשים בני אדם מאי טעמא קהל עשרה עדה עשרה ישראל עשרה מספקא לן דילמא בבת אחת צוה לשוחטו והיו בה שלשים או בזה אחר זה ג' כתות של עשרה בני אדם הילכך שלש כתות בעי' דדילמא בזה אחר זה קאמר ושל שלשים בעינן דילמא בבת אחת קאמר ואינו יכול לשוחטו בפחות משלשים הילכך בחמשין נמי סגיא דעיילי תלתין ונפקי עשרה ועיילי עשרה ונפקי עשרה דאי בהדדי קאמר הא איכא ואי בזה אחר זה ג' כתות קאמר הא איכא והיינו למצוה דבדיעבד אם שחטו כולן בבת אחת כשר דליכא עיכובא בהא. כל זמן ששוחטין ומקריבים קוראים הלוים את ההלל והא דאמרינן דאין שירה אלא על היין תרצו בתוס' דבשעת הקרבה אין אומרים שירה אלא על היין דמקרא דמשמח אלהים ואנשים הוא דילפינן בערכין ועיקר שתיה ושמחה הויא בשעת אכילה והכי נמי בקרבן לגבוה בשעת הקרבה הוא דקאמר דאין אומרים שירה אלא על היין אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה בכמה דוכתין והכא בשעת שחיטה דוקא היו אומר' ועל כל קריאה תקיעה דבשעת תקיעה הויא שירה בפה כדילפינן התם מקרא ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים דמשמע תרוייהו בהדי הדדי. וחליל נמי מכה בשחיטת הפסח

ודוחה שבת כדתנן פרק אין בערכין אף על גב דליכא כלי שיר מדאוריתא אלא חצוצרות וכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות וגו'. והכהנים עומדים שורות בכלי כסף וזהב ולא היה לכלים שהם המזרקים שולים משום גזרה דרבנן שלא יניחום ויקרש הדם. ונותן הכוס לחברו עד שזורק שיעסקו רבים במצוה והקרוב למזבח שופכו כנגד היסוד כדאמר' לעיל ומוציא את האימורין ונותנן בכלי שרת כדתנן התם ובגמרא אימא להקטירם על גבי המזבח ומליחה בעינן כדילפינן מליחה לכולהו במלח תמלח וגו'.

הלכה טז

חל ארבעה עשר להיות בשבת שחיטת הפסח וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו דוחין השבת שאי איפשר לעשותן קודם השבת שהרי קבוע להם זמן כדכתיב במועדו פרק אלו דברים בפסח דוחין את השבת וכו' ובגמרא תנו רבנן הלכה זו נתעלמה מבני בתירא וכו' אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד מה מועדו דתמיד דוחה את השבת אף מועדו דפסח דוחה את השבת ועוד קל וחומר ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שיהא דוחה את השבת ותמיד גופיה מנא לן דדוחה שבת דכתיב עולת שבת בשבתו מכלל דתמיד קרבה בשבת ומשום דבק"ו איכא פירכא מה לתמיד שכן תדיר וכליל איצטריך גזרה שוה ושאר דברים אינן דוחין את השבת כדתנן התם. שכח ולא הביא סכין בערב שבת לא יביאנה בשבת כדאמר' דאיפשר הוה להביאו מבעוד יום אלא נותנה בין קרני הכבש או בצמרו דמחמר כלאחר יד מפני המצוה מותר כיון דלאו אורחיה בכי האי מלאכה ואם הקדישו לא יביא סכין עליו מפני שהוא עבודה בקדשים בגמרא פריך והא קא עביד עבודה בקדשים וכתיב לא תעבוד בבכור וגו' ומשני דעבדי כהלל דלא מקדשי להו עד דמייתי להו לעזרה ובירושלמי אמרי דכל עבודה שלצורך הקרבן אין בה מעילה והתירו להקדיש פסח בשבת דקבוע לו זמן ומדאוריתא מותר להקדיש כל דבר.

הלכה כ

השוחט את הפסח ונמצא בעל מום שוחט עד שיכשר אחד ואפילו בשבת פרק אלו דברים תנן שחטו ונמצא בעל מום חייב שחטו ונמצא טרפה בסתר פטור [בגלוי] חייב חטאת כיון ששחטו בשבת דשוגג הוא ולא אנוס דה"ל לבקוריה אבל טרפה בסתר הוי אנוס ובתרוייהו משמע דכיון דלא עלו לו דחוזר ושוחט אחר אפילו בשבת ואם לא הספיק עד שתחשך הוי אנוס ונדחה לפסח שני כדנילף לקמן אנוסין לפסח שני [בפ"ה] (ב"ה):

פרק ב

הלכה א

אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו דכתיב תכוסו על השה מלמד שמתמנין עליו כשהוא חי דתכוסו ובמכסת לשון מנין הוא כדכתיב את מכסת הערכך. יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר פ' האשה תנן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי יהודה ורבי יוסי מתיר ומפרש טעמיה דרבי יוסי בגמרא דכתיב איש לפי אכלו תכוסו דמשמע דעל איש אחד תשחטו ובלבד שיהיה ראוי לאוכלו כדכתיב לפי אכלו ולכתחלה לא ישחוט על היחיד דכתיב יעשו אותו.

הלכה ג

אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול פרק תמיד נשחט שחטו שלא לאוכלו פסול ובגמרא ת"ר כיצד שלא לאוכלו לשום חולה או לשום זקן ומנ"ל אמר קרא איש לפי אכלו תכוסו לפי אכלו פרט לזקן ולחולה ולערל וטמא ואפילו הן מנויין ואיתקש אוכלין למינויין כדכתיב אכלו תכוסו מה השוחט שלא למנויין פסול כדילפינן מבמכסת תכוסו דשנה עליו הכתוב לעכב אפילו חבורה ואין אחד מהם יכול לאכול כזית אין שוחטין עליו דכתי' איש לפי אכלו דבעינן לכל אחד כדי אכילה דהוי כזית ובדיעבד כשר כששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כדלקמן.

הלכה ד

אין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים משום קלות ראש כדתנן התם אבל עושין חבורה כולה נשים או עבדים כיון דאתרבו למנוייו או לערלים או לטמאים שם פרק תמיד וילפינן לה מדשנה עליו הכתוב במכסת תכוסו לעכב ורב אומר לשון סורסי הוא זה כאדם שאומר לחברו כוס לי טלה זה למימרא דבשעת שחיטה צריך לכוין למנוייו וערל וטמא אימעיטו מאיש לפי אכלו דכיון דלא מצו אכלי מיניה דהוו ערלים או טמאים חשיבי כולהו שלא לאוכליו.

הלכה ה

שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו שם במשנ' לאוכליו ושלא לאוכליו למנוייו ושלא למנוייו למולי' ולערלי' לטמאים ולטהורים כשר ובגמרא מ"ט לשמו ושלא לשמו פסול לאוכליו ושלא לאוכליו כשר לשמו ושלא לשמו פיסולו בגופו של קרבן לאוכליו ושלא לאוכליו למנוייו ושלא למנוייו למולים ולערלים לטהורים ולטמאים אין פיסולו בגופו אלא בדבר אחר לשמו ושלא לשמו דהוי פסולו בגופו משום דאי אפשר לברר איסורו

חלק שהוא לשמו וחלק שאינו לשמו אבל הני איפשר לברר חלק הראוי לאוכלו בצד אחד וחלק שאינו ראוי לאוכלו לצד אחר ועוד לשמו ושלא לשמו ישנו בד' עבודות והני אינן בארבע עבודות ועוד לשמן ושלא לשמן ישנו בצבור כביחיד ומחשבת אכילה לא שייכא בקרבן צבור דלא שייכא אלא בפסח ומשום הכי לא ילפינן לשמו ושלא לשמו מהני דכשרים לאוכליו ושלא לאוכליו למנוייו ושלא למנוייו למולי' ולערלים לטהורים ולטמאים וילפינן דמקצת אוכלין פסולין לא פסלי מדכתיב וכל ערל לא יאכל בו כולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה ולרב אשי דאמר דילמא האי וכל ערל משמע כל דהו ערלה כתב רחמנא זאת חוקת הפסח דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה וטומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה דאילו איטמי חד מאבריה האי דאיטמי שרפינן ליה ואידך אכלינן ליה והכי נמי אי איכא ד' גברי טמאים וד' טהורים לא פסלי להו טמאים לטהורים וכיון דבהני לא פסלי מקצת שאינן ראויין לאכול כערל וטמא שלא לאוכליו ושלא למנוייו נמי לא פסלי במקצת דכולהו מחד קרא נפקי דכתיב איש לפי אכלו וכיון דלא מצי אכלי ליה חשיבי שלא לאוכליו ואיתקשי אוכלין למנויין כדאמר' לעיל. שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן דלא כאתקפתא דרב אשי שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול שם פלוגתא דרב חסדא ורבה אמר רבה מנא אמינא לה דתניא יכול יפסל ערל בני חבורה הבאים עמו וכו' ורב חסדא אדרבא לאידך גיסא ת"ל וכל ערל לא יאכל בו כולה ערלה פסלה מקצת לא פסלה בשחיטה אבל זריקה אפילו מקצתה פסלה וכי תימא ה"ה לזריקה דלא פסלה עד דאיכא כולה ערלה תלמוד לומר זאת חוקת הפסח זאת משמע בעבודה א' הוא דלא פסלה ערלות במקצת והיינו בשחיטה דהיא תחלה לעבודות אבל בזריקה אפילו מקצתה נמי פסלה ומאי חומרא דזריקה דלא מיקבע פגול אלא בזריקה שהיא סוף העבודה דקודם זריקה כל שעתא הוא בספק שמא יחשוב פיסול אחר ויפקיע שם פיגול ממנה ובתוס' כתבו על רב חסדא דאמר פסול מ"ש שחטו למולים ולערלים דכשר ותירצו דהתם יש מחשבת מולים בשחיטה אבל הכא לא פתיכי מולים בזריקה משמע דאי פתיכי מולים בזריקה נמי כשר והרב ז"ל כתב שאם זרק לשם מולים וערלים פסול ונראה שהתוספות כתבו זה לפי אוקמתא דרב אשי והרב ז"ל כתב כסתמא דתלמוד' דקאמר אליבא דרב חסדא אדרבה לאידך גיסא וכו' שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר פר' כיצד צולין זרק דמו שלא לאוכליו הפס' עצמו כשר ואדם יוצא ידי חובתו נימא כרבי נתן דאמר אכילת פסחים לא מעכבא אפילו תימא רבנן אין מחשבת אוכלים חולה וזקן בזריקה דכי כתיב איש לפי אכלו תכוסו אשחיטה כתיב כדילפי' לעיל.

הלכה ז

מי שהיה בריא בשעת שחיטה וחולה בזריקה או איפכא אין שוחטין וזורקין עליו עד שיהא בריא משחיטה עד זריקה בריתא שם והינו לכתחלה דבדיעבד אין מחשבת אוכלים בזריקה.

הלכה ח

שוחט אדם ע"י בנו ובתו הקטנים וע"י עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן פרק האשה תניא נמי הכי שה לבית משמע איש בעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך דעתו דאינן יכולין למחות ועבדו ושפחתו כנענים נמי על כרחן ימשכו אחריו דהם סמוכים עליו אבל אינו שוחט על יד בנו ובתו הגדולים ולא על יד עבדו ושפחתו העברים ולא על יד אשתו אלא מדעתן בשתיקה אבל מיחו לא ואפילו שפחה עברית דלא משכחת לה אלא בקטנה היוצאה בסימנים כיון דאין עליו לחנכה יכולה למחות שחט הוא עליהם ושחטו הן לעצמן אין לך מיחוי גדול מזה והא דקתני חוץ מן האשה היינו חוץ מן האשה וכל דדמי לה גדולים ועבדים דאם שחטו לעצמן הוי מיחוי.

הלכה יא

האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל משל בעלה שם במשנה דמסתמא דעתה לימנות על של בעלה כל זמן שלא פירשה שיהא דעתה בשל אביה הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה תאכל במקום שהיא רוצה שמעת מינה יש ברירה דקס"ד דבמקום שתרצה בשעת אכילה תאכל ואמרינן הוברר דשחיטה וזריקה דהאי פסח שפיר איזדריק עלה דהאי אתתא ומשני מאי רוצה בשעת שחיטה ששאלו את פיה בשעת שחיט' ואמרה בזה אני רוצ' ורמינהי אשה רגל ראשון אוכלת משל אביה מכאן ואילך רוצה אוכלת משל אבי' רוצה אוכלת משל בעלה ל"ק כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה ומתני' בשאינה רדופה לילך תמיד לבית אביה הילכך בית בעלה חביב לה כשאר כל הרגלים ושייכא בתריה ורגל ראשון במקום שרוצה בשעת שחיטה כיון שאינה רדופה לילך ובריתא ברדופה הילכך רגל הראשון ודאי בתר אביה מכאן ואילך במקום שרוצה בשעת שחיטה דאם לא בררה בשעת שחיטה אינה אוכלת לא משל זה ולא משל זה. וכן יתום ששחטו עליו אפטרופסים יאכל במקום שהוא רוצה שם במשנה יאכל במקום שהוא רוצה ובגמרא שמעת מינה יש ברירה א"ר זירא שה לבית מכל מקום וכתבו בתוספות דשה לבית לאו דאוריתא ואף על גב דשלא למנוייו אסיר התם ילפינן מלא תאכלום לא תאכילום בשרצים ונבלות דהיינו בידים אבל כי האי גונא דהוי חנוך מצוה לקטנים שרי והכי נמי בבניו ובנותיו קטנים.

הלכה יב

עבד של שני שותפין במשנה שם לא יאכל משל שניהם ואפילו המנהו האחד על פסחו דמי נתן רשות לחלק האחר לימנות על פסח זה ובגמרא והתנן רצה מזה אוכל רצה מזה אוכל מתני' בדקפדי אהדדי שני הבעלים ואין אחד מהם רוצה ליהנו' מחלק חברו ושוחט כל אחד על חלק חברו וסבור שחברו אינו מקפיד אם יאכל חלקו משלו וחברו אינו רוצה ולכך לא יאכל משל שניהם דקפדי כל חד אחלקו שלא יהנה משל חברו ובריתא דלא קפדי. מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ולא משל עצמו שם במשנה לא יאכל משל רבו דמסתמא לא הוי דעת רבו להמנות חלק החירות על פסחו ובגמרא הא משל עצמו יאכל והתניא לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו ל"ק כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש דכופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו והואיל ובידינו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו.

הלכה יד

עד כמה נמנין על הפסח עד שיהא כזית לכל אחד דהוי שיעור אכילה ונמנין עליו ומושכים את ידיהם ממנו עד שישחט שם במשנה לעולם נמנין עד שיהא כזית לכל אחד ונמנים ומושכים ידיהם עד שישחוט רש"א עד שיזרוק הדם אמר אביי מחלוקת לימשך בההיא קאמר ר"ש עד שיזרוק דכתיב אם ימעט הבית מהיות משה אם באו לימעט ולימשוך ידיהם מהיות משה בעוד היותו לשה יתמעטו מהוויותה דהיינו קודם גמר עבודותיו ורבנן סברי מהיות משה מחיותה משה בעודה בחיים יתמעטו אבל לימנות דברי הכל עד שישחט דכתיב במכסת נפשות והדר תכוסו. נמנו עליו וחזרו ונמנו עד שאין לכל אחד כזית ראשונים שיש להם כזית אוכלים ופטורים מלעשות פסח שני ואחרונים אינם אוכלים וחייבין לעשות פסח שני פ' כיצד צולין בריתא פלוגתא דרבנן ור' נתן דסבר ואלו פטורים שכבר נזרק הדם ורבנן סברי דאכילה מעכבא. הממנה אחרים על חלקו שם במשנה כשאין בני חבורה ליתן לו את שלו ואמר טול אתה חלקך וצא ואכול אתה וחבורתך את חלקך דאית ליה להאי תנא דפסח נאכל בשתי חבורות ואחר שנחלק לכל חבורה חלקם אסור להוציא חלק חבורה לחבורה אחרת וכן לגרגרן נותנין חלקו בעיא שם ופשיטו לה מבריתא היו ידיו של אחד מהם יפות לישנא מעליא שממהר לאכול נותנין לו חלקו:

פרק ג

הלכה א

האומר לעבדו צא ושחוט לי את הפסח אף על פי שדרך רבו לשחוט טלה בכל שנה ושחט עליו גדי או איפכא יאכל ממנו שהרי לא פירש ממין פלוני. שחט גדי וטלה פרק האשה במשנה שחט גדי וטלה יצאו לבית השריפה שאין נמנין על שני פסחים שם במשנה שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון והשני ישרף ובגמרא והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד לאכול מאחד מהם שירצה דאין ברירה ודילמא לא הוה דעתיה על האי שאוכל ומשני מתניתין במלך ומלכה דאין מקפידים על סעודתם אם גדיים אם טלאים דיש להם רוב מעדנים הילכך אין כאן דין ברירה דתרוייהו ניחא להו ויאכלו מן הראשון והשני ישרף.

הלכה ב

האומר לשלוחו צא ושחוט עלי את הפסח וקבע לו גדי או טלה שם במשנה שכח מה שאמר לו רבו יתנה שכח רבו מה שאמר לו שניהם יצאו לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני דשחיטה וזריקה מעליתא היא חדא אהאי וחדא אהאי וקמי שמיא גליא ובגמרא אמר אביי ל"ש אלא ששכח אחר זריקה דהוה חזי לאכילה בעידנא דאזדריק והיה איפשר לברר אי זה של רב ואי זה של עבד אבל שכח לפני זריקה דכי אזדריק דם לא הוה חזי לאכילה דהא לא ידיעי מינוייו דידיה חייבין לעשות פסח שני. וכן באומר לעבדו צא ושחוט עלי וקבע לו ושכח יתנה שם במשנה שכח מה שאמר לו רבו ישחוט טלה וגדי ויאמר וכו' ובגמרא פריך טלה שלי מה שקנה עבד קנה רבו אמר אביי רועה הרגיל רבו אצלו דניחא ליה בתקנתיה ומקנה לעבד חד מינייהו על מנת שאין לרבו רשות בו והשתא מצי לאתנויי אם גדי אמר טלה שלי וכו'.

הלכה ג

בני חבורה שאמרו לאחד צא ושחוט עלינו ואמר הוא להם ואתם שחטו עלי ושחט הוא והם כולם אוכלים מן הראשון דהם שלוחיו והוא שלוחם והאחרון יצא לבית השריפה נלמוד מדין הבבו' האחרות אבל לא מצאתי בבא זו מפורשת לא במשנה ולא בברייתא. חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו הלך ומצא ושחט והם לקחו פסח אחר ושחטוהו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלים עמו והשני ישרף דפסח בלא בעלים הוא דכיון דאמרו לו שחוט עלינו שוב אין יכולין להמנות על שלהן ואם שלהן נשחט ראשון הם אוכלים משלהם שהרי חזרו בהם מן האבוד והוא

אוכל משלו שהרי לא נמנה על שלהן ואם אין ידוע אי זה נשחט ראשון או שחטו בבת אחת הוא אוכל משלו שלא נמנה על שלהן והם אינם אוכלים עמו דשמא שלהן נשחט ראשון ונמשכו מזה ושלהן יצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנין על השני ופטורים מלעשות פסח שני דממה נפשך בראשון שבהם נמנו ואכילה לא מעכבת דאף על גב דלרבנן דרבי נתן אכיל' מעכבא היינו היכא דמעיקרא בשעת זריקה לא חזי לאכילה משום טומאה או היכא שנמנו עד שאין כזית לכל אחד דליכא כזית לאחרונים אבל הכא אותו שנשחט קודם הוי חזי לאכילה לכולהו אלא שאינו ידוע שנתערב ולהכי כיון דראוי הוא לאכילה ובשר נמי ראוי אלא דאין ידוע אי זו היא לא מעכבא כדאמרינן. אמר להם זה אם איחרתי שחטו אתם עלי הלך ומצא הוא ושחט והם לקחו ושחטו אם שלהם נשחט ראשון כלם אוכלים ממנו ושלו ישרף דכיון שהמנוהו על שלהם הרי נמשך מן הראשון וחזר בו משליחותו ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלים משלהם שלא אמרו לו שחוט עלינו ואם אינו ידוע או ששחטו כאחת הם אוכלים משלהם שהרי לא אמרו לו שחוט עלינו והוא אינו אוכל משלו דשמא שלהם נשחט ראשון ונמנה עמהם שאמר להם שחטו עלי ושלו יצא לבית השריפה דשמא שלהם נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי עשאן שלוחין ופטור מלעשות פסח שני דממה נפשך בראשון יצא. אמר להם ואמרו לו ומצא הוא ומצאו הם ושחטו כולם אוכלים מן הראשון דהם שלוחיו והוא שלוחם והשני ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואם אין ידוע או שחטו כאחד שניהם ישרפו דאין ידוע אי זה מהם אחרון דלא נמנו עליו ופטורין מלעשות פסח שני דממה נפשך יצאו כולם בראשון שנשחט ואכילה לא מעכבא כדאמר'. לא אמר להם ולא אמרו לו אינן אחראין זה לזה אלא הם אוכלים משלהם והוא אוכל משלו כדתנן התם כל הני בבי בסוף פרק מי שהיה טמא.

הלכה ז

שתי חבורות שנתערבו פסחיהם קודם שחיטה אלו מושכין להם א' מן הפסחים ואלו א' וא' מבני חבור' זו בא לו אצל זו וכל חבורה אומרת לאותו שבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך דלעולם נמנין על הפסח ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט וכן ה' חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה כדתנן התם במתני' ועל כרחנו צריכין אחד מאלו לבא אצל אלו כדאמרינן ולא אמרינן כיון שעדיין לא נשחטו יחזרו וימנו אלו על האחד ואלו על השני משום דאסור למשוך כל בני החבורה מן הפסח להניחו בלא בעלים דכתיב ואם ימעט הבית מהיות משה מלמד שמתמעטין והולכין ובלבד שיהא

אחד מבני החבורה קיים דאם ימעט משמע דאם רצו מתמעטין ונמשכין ומשמ' נמי דנשאר שיור ועכשיו דמושכין א' מבני חבור' זו לזו וא' מבני חבור' זו לזו מה נפשך א' מבני חבור' קיים.

הלכה ח

שנים שנתערבו פסחיהם כל א' ממנה איש א' מן השוק על פסח שלו כל מקום שהוא ונעשו שתי חבורות של ב' ב' בני אדם וא"כ מתנה כל אחד מן הראשונים עם אותו שנמנה עם חברו ואומר אם שלי הוא פסח זה שמשכתי ידיך משוכות משלך שנמנית עם חברי ונמנית על שלי ואם זה שמשכתי הוא שלך שנמנית עמו ידי משוכות מאותו שלקחתי קודם ונמניתי על שלך ונמצא שלא הפסידו כלום ולכך הוצרך כל אחד להמנות אחד מן השוק דאם בא להתנות כשהן יחידים ואומר אם שלי הוא פסח זה ושלך שלך יפה בררנו ואם לאו הריני מושך ידי משלי ונמנה על שלך נמצא כשהוא נמשך משלו מניח פסחו בלא בעלים שעדיין לא נמנה אחר עליו ואנן בעינן שיור כשמתמעטין כדאמרן.

הלכה ט

חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם כולם יוצאין לבית השריפה דאין ידוע מאי זה פסח עור זה ואותו פסח פסול הוא ברייתא פרק האשה ואמר אביי לא שנו אלא שנתערבו לאחר זריקה דבעידנא דאזדריק דם מיהא הוו חזו ארבעה לאכילה ומשום הכי פטורין מלעשות פסח שני אבל נתערבו לפני זריקה חייבין כולם שאין כאן כשר שלא נזרק הדם לאכילת בשר והיכא דפטורין הארבעה אף על גב דאיכא חד דלא נפיק לא איפשר לאיתויי פסח שני דהיכי ליעביד ליתי כולהו חד פסח וכו' כדאיתא התם דאלו פסח בשפיכה דנפקא לן מודם זבחיך ישפך ושלמים בזריקה ואף על גב דתניא כל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא היינו דיעבד אבל לכתחלה לא וכי תימא משום דלא יעשו מתנות כהלכתן היאך יכנס לידי ספק כרת לא היא שטוב הוא שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובם שלא כהוגן כי כבר רובם עשו פסח:

פרק ד

הלכה א

פסח ששחטו בשינוי השם פסול דכתיב ועשית פסח שיהו כל עשיותיו לשם פסח שהם ד' עבודות שינוי בעלים מנין דכתיב ואמרתם זבח פסח שתהא זביחה לשם פסח ואם אינו ענין לשינוי קדש תנהו ענין לשינוי בעלים דכתיב הוא לעכב דמשמע בהויתו יהא. האומר לבני חבורה פסח ששחטתי עליכם שלא לשמו שחטתיו אם נאמן להם סומכים

על דבורו כדאמ' בקידושין פרק האומר בההוא עובדא דההוא סמיא דאמר ליה אי מהימן לך דקאמר זינתה אשתך אפקה ואי לאו שורת הדין אינו נאמן כדתניא בהנזיקין דאי אמר זבחי' שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן כדאמ' התם דאשכחיה ולא אמר ליה מידי ולבתר הכי אשכחיה ואמר ליה ולאביי כיון דאין בידו אינו נאמן והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח ויביא פסח שני.

הלכה ב

בשר הפסח שנטמא ונודע לו קודם זריקה לא יזרוק את הדם פרק כיצד צולין משנה נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם ואמר רב אם זרק הורצה ואמרינן דאתי כרבי יהושע דאמר כל הזבחים שבתורה בין שנטמא בשר וחלב קיים או איפכא זורק הדם אבל לתנא דמתניתין אף על גב דחלב קיים אם זרק לא הורצה דאכילה מעכבא דכתיב איש לפי אכלו תכוסו ואיתקש אוכלין למנויין דאמר' דאם נשחט שלא למנוייו פסול דכתיב במכסת וכתיב תכוסו הכתוב שנה עליו לעכב ואם לא נודע לו עד שנזרק הדם הורצה שהציץ מרצה על שגגת בשר שנטמא ואינו מרצה על הזדון שם במשנה הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא הציץ מרצה ופטור מפסח שני ובגמרא טעמא דנזרק ואחר כך נודע הא נודע ואחר כך נזרק לא מרצה ורמינהי וכו' אמר רבינא טומאת הבשר בין בשוגג בין במזיד הורצה זריקתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה דאכילה מעכבא כדאמר' והא דאמרינן פרק האשה רבה דמדאוריתא ציץ מרצה אטומאה ואזריקה בין בשוגג בין במזיד ואמרי רבנן דבמזיד לא הורצה לרבינא מזיד דזריקה ולר' שילא מזיד דטומא' נראה דהיינו לכל הזבחים דאכילה דידהו לא מעכבא כפרתן דאף על גב דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים אפילו הכי עיקר כפרה בדם אבל קרבן פסח דעיקריה לאכילה אתא זריקתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה מדאוריתא כיון דלא הוה חזי לאכילה בשעת זריקה אבל בשוגג אף על גב דאיגלאי מילתא בתר זריקה דבטומאה היתה אפילו הכי בשעת זריקה שלא נודע עדין שנטמא הויא זריקה ראויה וכשאחר כך נודע שהיה טמא הפסח הציץ מרצה עליו כדאמר'. נטמאו מקצת האיברים שורף את הטמאים ואוכל את הטהורים נטמאו האימורין והבשר קיים זורק את הדם והבשר נאכל לערב שם במשנה נטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם. נטמאו הבעלים אחר שנשחט לא יזרוק הדם שם סוף בריתא דר' יהושע נטמאו הבעלים במת לא יזרוק ואם זרק לא הורצה דרחמנא דחייה לטמא נפש בפסח לשני ואין הציץ מרצה בטומאה אלא כשנטמא טומאת התהום כדאיתא בדוכתיה.

הלכה ג

הפסח שיצא מירושלם או שנטמא בי"ד ישרף מיד שם במשנה הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד ובגמרא בשלמא טמא כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף וגבי קדשים קלים הוא דכתיב האי קרא אלא יוצא מנ"ל דכתיב הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה שמא נכנסה דמה אל הקדש בהיכל ונפסלה כדכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' וא"כ הוא יפה עשיתם ששרפתם אותה או שמא חוץ למחיצתה יצאה חוץ לעזרה ודרשינן לה מקרא יתירא דכתיב פנימה ולא איצטריך אלא לומר שמא יצאה ולא היתה פנימה וא"כ יפה שרפתם אותה א"ל אהרן למשה פנימה היתה ולא יצאה הא למדנו שאם יצאת היה לו לשורפה אשכחן קדשי קדשים קדשים קלים מנין אלא כל פסולי דקדש בשריפה ל"ש קדשי קדשים ל"ש קדשים קלים גמרא גמירי להו הל"מ וחטאת דאהרן לא איצטריך לפרושי בה שריפה באנינות' וביציאתה אלא מעשה שהיה הוא דאשתעי. נטמאו הבעלים או מתו שם במשנה נטמאו בעלים או מתו שאין פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר שאין לו אוכלים תעובר צורתו וישרף בששה עשר ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף זה ישרף מיד ובגמרא אמר רב יוסף מחלוקת שנטמאו בעלים לפני זריקה דמשום הכי חשיב רבי יוחנן בן ברוקה פסולו בגופו דלא אתחזי בשר לאכילה אבל נטמאו לאחר זריקה דאתחזי בשר לאכילה אפילו ר' יוחנן בן ברוקה מודה דפסולו מחמת דבר אחר הוא ובעיא צורה אבל לת"ק אפילו נטמאו קודם זריקה בעיא צורה דמ"מ לא בא פסול זה אלא מחמת דבר אחר ור' יוחנן אמר אף לאחר זריקה נמי פליג ר' יוחנן בן ברוקה ואזדא לטעמיה וכו' משכו ידיהם ונזרק דמו בלא בעלים ה"ל כנטמאו או מתו ותעובר צורתו זה הכלל כל שפיסולו בגופו ישרף מיד בדם או בבעלים תעובר צורתו שם בריתא וטעמא דעיבור צורה דכיון דאין פיסולו חמיר דאינו בגופו לא שרפינן ליה בביזיון עד שתעבור הימנו צורת בשר ובתוס' כתבו דשריפה מיד כפיסולו בגופו סברא היא ועיבור צורה כפיסולו מחמת דבר אחר סברא נמי היא לפיכך אם שחטו אחר שנודע שמשכו בעלים את ידם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני הרי זה ישרף מיד בתוספתא פ"ה דאפילו רבנן דר' יוחנן בן ברוקה חשבי ליה פסולו בגופו כיון דשחטו בלא בעלים והא דישרף בנטמאו בעלים היינו כשנטמאו כולן אבל נטמאו מקצתן זכו טהורים בחלק הטמאים בתוספתא פ"ז בני חבורה שמתו או נטמאו מקצתן השאר אוכלים ואין חוששין ואם התחילו כולן לאכול ונטמאו מקצתן לא זכו טהורים בחלק הטמאים אלא ישרף חלק הטמאים. נטמא שלם או רובו שורפין אותו שם במשנה ומפרש טעמא בגמרא כדי לביישו ומעצי המערכה דאע"ג דאין יכול להנות מעצי הקדש לב ב"ד מתנה עליהם הואיל

והזקיקוהו לשרוף לפני הבירה בפני הכל כדי לביישו שלא נזהר בפסחו לא הטריחוהו להביא מעצים שלו. נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן כדתנן התם ובגמרא ת"ר מעצי המערכה בחצרותיהם אין שומעין להם דילמא פיישן מינייהו ואתי לידי תקלה משמע דאי לאו הכי שרי מדאוריתא דלב בית דין מתנה עליהם ואפילו מאן דלית ליה בעלמא לב בית דין מתנה עליהם הני מילי בקרבנות דקדושת הגוף אבל בקדושת דמים כולי עלמא מודו ואיפשר נמי דבלאו לב בית דין מתנה עליהם הוה שרי למשרפיה בעצי המערכה דהא קדשים נינהו וכיון דנטמאו דינן בשריפה מדאוריתא ומצי למשרפינהו מעצי הקדש.

הלכה ד

המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה פרק מי שהיה טמא משנה המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים והיינו בנשתיירה אחר הפסח כדתניא בתמורה פ' אלו קדשים דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא דאמרינן סוף פרק התודה מנין למותר הפסח שקרב שלמים דכתיב וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים אלא למותר הפסח אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח כדתניא התם וטעמא דלאחר הפסח תרעה ויביא בדמיה שלמים והיא עצמה אינה קרבה שלמים משום דמתחלה לא הוקדשה ליקרב היא עצמה ולא תימא ימכרנה כמות שהיא בלא רעיה כיון שמעולם לא נתקדשה קדושת הגוף דכיון דפסח קרב שלמים אחר הפסח כדילפינן היא עצמה היתה ראויה לשלמים אם תחלה הוקדשה לכך ולהכי בעי' דתרעה ותמכר וכן זכר בן שתי שנים דאינו ראוי לפסח ירעה ויביא בדמיו שלמים אף על גב דדחוי מעיקרו הוי דחוי דמתחלה לא נראה למה שהוקדש והרי הוא כקבוע שנדחה דאין עצמו קרב שלמים אלא דמיו.

הלכה ה

הפריש פסחו ומת לא יביאנו בנו אחריו אלא לשם שלמים שם במשנה ובגמרא תנו רבנן המפריש את פסחו ומת אם בנו ממונה עמו דעדין יש לו בעלים יביאנו לשם פסח אין בנו נמנה עמו בפסח יביאנו לשם שלמים לי"ו דאין נדרים ונדבות קרבים ביום טוב ובעי' בגמרא דמית אימת וכו' אמר רבינא כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעלים אחר חצות בנו נמנה עמו יביאנו לשם פסח דהא חל עליה חיובא דפסח ברישא אין בנו נמנה עמו יביאנו לשלמים דהא חל עלי' אנינות ברישא ותו לא חיילא עליה חיובא דפסח והא דתנן שוחטין על האונן הני מילי היכא דחיילא חובת פסח ברישא והדר חל אנינות.

הלכה ו

מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש אחר יקרב איזה מהן שירצה לפסח והב' שלמים פרק ב' שעירי תניא מי שאבד וכו' יקריב אי זה מהם שירצה דברי חכמים ורבי יוסי אומר מצוה בראשון ופרק מי שהיה טמא תנן אמר רבי יהושע שמעתי שתמורת פסח קרבה ותמורת פסח אינה קרבה ואין לי לפרש אמר רבי עקיבא אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר בדמיו שלמים וכן תמורתו אחר הפסח קרב שלמים וכן תמורתו ובגמ' איתמר רבה אמר קודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו דוקא ולא זמן שחיטה דהיינו חצות ואשמועינן דאפילו היה אבוד בשעת חצות אם נמצא קודם שחיטת השני הוקבע לפסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים ולכך לא יקרב עוד הוא שלמים ורבי זירא אמר קודם חצות ולאחר חצות שנינו דשעת חצות היא הקובעתו לפסח ואם נמצא קודם חצות קבעתיה חצות שהרי נראה וכי לא אקרביה דחייה אבל נמצא אחר חצות אפילו קודם שחיטה ליכא קביעות ולא דיחוי ויקריב אי זה מהם שירצה כדתניא פרק שני שעירי ונקטינן כרבי זירא דסתמא דתלמודא קאמר כהאי שמעתא פרק מי שהיה טמא ואלו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה קרב שלמים והא לא אתיא אלא כרבי זירא דאמר קודם חצות ואחר חצות שנינו אלמא פסח שהיה לפנינו בשעת כפרה ובלבד שיהא אבוד בחצות קרב שלמים והרב ז"ל כתב אם מצאו אחר ששחט פסחו הרי זה יקרב שלמים וכששניהם עומדים יקריב אי זה מהם שירצה ואם כן ר' עקיבא דאמר נמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וכו' נראה דפליג אדברי חכמים דר' יוסי דאמר יקריב אי זה מהן שירצה לפסח ונראה לישב דברי הרב ז"ל לכוין דברי חכמים ודברי רבי עקיבא דאם שניהם עומדים יקריב אי זה מהם שירצה ואם הקריב הראשון השני קרב שלמים ואם הקריב השני הראשון קרב שלמי' היכא דלא נמצא אלא אחר חצות אבל נמצא קודם חצות והקריב השני דחהו לראשון דחצות קבעתו ולהכי לא יקרב הראשון אלא ירעה עד שיסתאב וימכר וכו' והא דכתב הרב ז"ל מצאו אחר ששחט את פסחו הרי זה יקריב שלמים דמשמע כרבה דקודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו מצינן למימר דהכי קאמר כששניהם עומדים יקריב אי זה מהם שירצה והשני יקרב שלמים אם נמצא אחר חצות ואם נמצא קודם חצות נמי יקריב אי זה מהם שירצה אלא שאם הקריב הראשון אז השני קרב שלמים ואם הקריב השני הראשון ירעה עד שיסתאב כרבי עקיבא והיינו דכתב והשני יקרב שלמים שהוא אותו שהפריש אחר שאבד הראשון ואחר כך כתב מצאו אחר ששחט את פסחו הרי זה יקרב שלמים דהיינו הפסח הראשון ולא קראו שני ובבריית' נמי לא תני אלא יקריב אי זה מהם שירצה

דברי חכמים ורבי עקיבא נמי מודה דאי זה מהם שירצה יקריב אפילו מצאו קודם חצות אלא דאם הקריב הראשון השני יקריב שלמים והיינו דכתב והשני יקריב שלמים ואם הקריב השני דחהו לראשון בידים וירעה עד שיסתאב כדאמר'. וכן אם המיר בזה הנמצא אחר שחיטה יקרב שלמים שם במשנה שמעתי שתמורת פסח קרבה ותמורת פסח אינה קרבה אמר רבי עקיבא הפסח שאבד וכו' וכן תמורתו אחר שחיטת הפסח קרב שלמים וכן תמורתו וכו' ובגמרא אמר רבא לא שנא אלא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה שאפי' הפסח עצמו לא נדחה אבל נמצא קודם שחיטה שהוא עצמו נדחה אם לא הקריבו כדאמ' לעיל אע"פ שתמורתו לא נדחית בידים אינה קרבה שהרי מכח קדושה דחויה קא אתא איכא דמתני לה ארישא לא שנא אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה וכו' איתיביה וסלקא בתיובתא דאפילו נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תרעה דתניא כשב מה תלמוד לומר אם כבש דהא לעיל מיניה כתיב ואם מן הצאן ובפרשה תחתונה כתיב ואם מן העז מכלל דעד השתא בכבש איירי דאין לך עוד בצאן אלא כבש אלא לרבות תמורת פסח אחר הפסח שקרבה שלמים יכול אף לפני הפסח כן תמורת הפסח שנמצא לפני פסח תהא קרבה שלמים תלמוד לומר הוא פסח הוא פסח כשר קרב ואין תמורתו קרבה ואי נמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה לא איצטריך קרא לאשמועינן הכי אלא אפילו נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה אין קרב אלא תרעה.

הלכה ז

פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת הפסח הרי הם כשלמים לכל דבר טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק מה שאין כן בפסח שם פרק מי שהיה טמא אם כשב לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח כגון תמורתו דאף על גב דדרשינן התם דאין תמורתו קרבה הא מוכח התם דכל היכא דפסח קרב גם תמורתו קרבה והא דאמרינן לעיל אם כבש לרבות תמורת הפסח לא איצטריך האי קרא אלא אסמכתא בעלמא דמזבחת פסח הוא דנפקא לן דמותר הפסח קרב שלמים ותמורה נמי מותר פסח הוא והאי אם כבש לעברה שנתו וכו' הוא דאתא כדאמרן. פסח שנתערב בשלמים יקריבו כולם שלמים נתערב בזבחים אחרים ירעו עד שיפול בהם מום שם במשנה הפסח שנתערב בזבחים שלשה טלאים אחד של פסח ואחד של אשם וא' של עולה ונתערבו כולם ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמי היפה שבהם מכל מין דבכל חד אמרי' שמא מין זה היה יפה והמותר יפריש מביתו ויאמר על כל מין כל מקום שהוא מין זה מחולל על סלע זה אם היה יפה שבהם שוה סלע וכן לכל אחד בסלעו כדפי'

רש"י ז"ל התם. נתערב בבכורות ירעו כולם שם במשנה נתערב בבכור רבי שמעון אומר אם לחבורת כהנים היה פסח זה יאכלו את כולם באותה לילה ויקריב פסח לשם פסח כל מקום שהוא אבל לרבנן דרישא דקאמרי נתערב בזבחים סתם ירעו ואמרינן בגמרא ולרבנן היכי עבדינן היכא דנתערב בבכור דאין לו פדיון דכתי' לא תפדה ואינו תופס את דמיו לצאת מקדושתו אלא נאכל לכהן במומו ופסח בר פדיון הוא ואינו נאכל בלא פדיון אמר רבא ממתין לו עד שיוממו ויביא בהמה שמינה ביפה שבהם ויאמר כל היכא דאיתיה לפסח תיחול עליה דהאי ומייתי בהנך מעות שלמים כדין מותר הפסח ואכיל לכל התערובות בתורת בכור בעל מום ואי זו היא תורתו אין נשחט ואין נמכר באיטליז וכו' משום גזרה כדאיתא בדוכתיה.

הלכה ט

המפריש פסחו עד שלא נתחייב ואחר כך נתחייב כגר ועבד וקטן שנתגייר או נשתחרר או הגדיל מקריבו לשם פסח דאין בעלי חיים נדחים כדילפינן בדוכתיה המפריש מעות לפסחו והותירו יביא המותר שלמים דמותר פסח שלמים כדילפי' מוזבחת פסח לה' וגו'. הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו המעות שיקח מהם חולין פרק האשה ברית' ומפרשי' טעמא כרבי דתניא אם ימעט הבית מהיות משה החייהו מכדי אכילה ולא מכדי מקח אם ימעט הבית שיהיו המעות מועטין לבעל הפסח מהיות משה שאין לו במה לקנות צרכי הפסח ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו יקח מעות משכנו וימננו על פסחו ויקח מאותן המעות צרכי פסח כגון עצים לצלותו אבל אין רשאי למנות אחרים על פסחו ליקח מעות לשאר צרכיו והיינו מכדי אכילה ולא מכדי מקח דהיינו דברים אחרים של סחורה ורבי אומר אף מכדי מקח שאם אין לו מעות לשאר צרכיו ממנה אחר על פסחו ועל חגיגתו שבאה מחמת פסחו ומעות שבידו חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהן שאם רצה ליתנם במתנ' יתנם.

הלכה יא

עצים של צליית הפסח כפסח וכן מצה ומרור שהם מכשירי הפסח דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו שם רבה ורבי זירא חד אמר בעצים לצלייתו כולי עלמא לא פליגי דכגופא דפסחא דמו כי פליגי במצה ומרור רבנן סברי הא אכילה אחריתי היא ורבי סבר כיון דהכשרו דפסח הוא כפסח דמי וחד אמר במצה ומרור נמי לא פליגי דכיון דמכשירי פסח נינהו דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו כגופא דפסח דמי כי פליגי ליקח בו חלוק וטלית רבנן סברי מהיות משה אמר רחמנא החייהו משה עשה צרכי הפסח מן המעות

ורבי סבר החייה עצמך משה ואף על גב דמקרא נפיק צריך לטעמא דעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן דקמשמע לן קרא דדעתו לכך:

פרק ה

הלכה א

מצות קנב לשחוט פסח שני מי שהיה טמא או בדרך רחוקה או שנאנס בראשון מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני בין הערבים ושחיטת פסח זה מצוה בפני עצמה היא כדכתיב איש כי יהיה טמא לנפש ועשה פסח לה' ודוחה את השבת דכתיב ככל חקת הפסח וכתיב נמי במועדו. מי ששגג או נאנס פרק מי שהיה טמא משנה שם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני אם כן למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת טמא ודרך רחוקה ושגג ונאנס פטורין מהכרת כך פירש רש"י והרב ז"ל פירש אלו פטורין מהכרת טמא ודרך רחוקה שנפטרו מפסח ראשון שנאמר בו כרת ונדחו לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת ובששגג או נאנס בראשון ולא עשה השני חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת והוא אמרו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל וגו' ואם היה שוגג או אנוס אף בשני פטור דאנוס רחמנ' פטריה כדילפינן בדוכתיה.

הלכה ג

מי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו אף על פי שבא לערב לא הורצה כרב ששת דפליג ארב נחמן דמה טמא שספק בידו לעשות אי לאו דדחייה רחמנא דהא קמן קאי וקאסר ליה רחמנא לעשות אף דרך רחוקה שספק בידו לעשות שהיה לו שלוחים לשלח וקאמר רחמנא דאינו עושה ונדחה לשני.

הלכה ד

טמא שיכול לטהר בפסח ראשון ולא טבל אלא ישב בטומאתו וכן ערל שלא מל עד שעבר זמן הקרבן הרי זה מזיד בראשון לפיכך אם לא עשה השני אפילו בשוגג חייב כרת שלא עשה הראשון דמה דרך רחוקה שאין יכול לבא בשעת שחיטה אף טמא שאין יכול לעלות מטומאתו בשעת שחיטת שני ברית' פלוגתא תנאי אי חייב כרת על הראשון ועל השני דאם שגג על אחד מהם והזיד בחברו חייב כרת אי חייב כרת על הראשון ולא על השני כר' נתן או אף על הראשון אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה את השני ורבי סבר שני רגל בפני עצמו הוא דכתיב וחדל לעשות הפסח ונכרתה דלא עבר בראשון אי נמי

קרבן ה' לא הקריב במועדו דכי משמש בד' לשונות וזה בלשון אי דרשינן ליה ולא קאי אלעיל מיניה לפרושי טעמא למלתא קמייתא כמו לשון דהא אלא מלתא אחריתי היא כמו כי יקרא כי תכלה וממאי דהא ישא כרת הוא דגמרי חטאו דהכא מחטאו דמברך ה' דהיינו מגדף דכתיב ביה כרת ואם לא הזיד בראשון ושגג בשני חייב כדכתב הרב ז"ל לעיל ושגג בראשון והזיד בשני נמי חייב דאית ליה נמי כרת בשני כדאמר'.

הלכה ה

כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ועבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו דכתיב ומלתה אותו אז יאכל בו מילת זכריו ועבדיו אם יש לו בן ראוי למול או עבד למול אסור האב או האדון לאכול בפסח אלא אם כן מל אותו דכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו וגבי עבד כתי' ומלתה אותו אז יאכל בו האיש בעליו דאי משום עבד הא כתיב כל ערל לא יאכל בו ואם שחט קודם שימול אותם הפסח פסול [דאף על גב דמקצת ערלה לא פסלה בשחיטה כדילפינן לעיל (פ"ג) [פ"ב ה"ח] היינו מקצת ערלה דאחריני אבל ערלים דידיה מעכבי ליה מלאכול ואע"ג שלא שחט עליהם כדאמ' ופסלי נמי פסחו משעת שחיטה מדכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו (שמות יב, מח) ולא קאמר אז יאכל בו כדכתיב לעיל (שם מד) גבי עבד אלא אז יקרב לעשותו דהיינו שחיטה שהיא תחלת עשייה וגלי נמי אמילת עבד דלאו דוקא אכילה אלא כל שלא מל אותו קודם שחיטה נפסל הפסח אע"פ שמל אותו קודם אכילה] וכל טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים דטבילה לגיורת כמילה וטבילה לגרים דגמרינן טבילה לגרים מאבותינו בימי משה שטבלו דכתיב וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם ומה במקום שאין טעון כבוס כגון בעל קרי בעלמא טעון טבילה דכתיב ורחץ בשרו במים ולא כתיב וכבס בגדיו מקום שטעון כיבוס קיבול תורה דכתיב וכבסו שמלותם אינו דין שטעון טבילה. הקטן אין מילות עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלימנות על הפסח דכתיב וכל עבד איש מקנת כסף להוציא את הקטן.

הלכה ז

גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני פרק מי שהיה טמא ברייתא פלוגתא דהני תלת תנאי דלעיל ואזדי לטעמייהו דרבי סבר פסח שני רגל בפני עצמו הוא כדכתיב קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני כדאמרן לעיל ואם שחטו עליו בראשון פטור דכיון דשוחטין על הקטן ונמנה על הפסח כדכתיב שה לבית אבות הרי פטור מלעשות פסח שני.

הלכה ח

נשים שנדחו לפסח שני הרי פסח שני להן רשות פרק האשה פלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון דרבי יהודה סבר אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושים אותה טפלה לאחרים דכתיב במכסת נפשות מדלא כתיב אנשים אשה במשמע וכתיב בשני חטאו ישא האיש ההוא איש אין אשה לא וכי תימא אפי' טפלה נמי בשני לא להכי אהני ככל חקת הפסח לטפלה בעלמא ונראה דסבר הרב ז"ל דהאי דקתני בשני עושין אותה טפלה לא איצטריך אלא היכא דחל ארבעה עשר בשבת בפסח שני דאלו בחול אפילו לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה אפי' הוי להן פסח שני רשות וכדכתב הרב בפרק שני דעושין חבורה שכולה נשים ואפילו בפסח שני. אי זו היא דרך רחוקה פרק מי שהיה טמא אי זו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח דברי רבי עקיבא ר' אליעזר אומר וכו' ובגמרא אמר עולא מן מודיעים לירושלם חמשה עשר מילין הויא מדקרי ליה תנא דידן דרך רחוקה לגבי פסח ואזיל לטעמיה דאמר אי זו היא דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה דהיינו מחצות היום ואילך דבין הערבים כתיב ביה כתמיד ותמיד אף על פי שנשחט בשש ומחצה זמנו מן התורה מתחלת שבעה ואילך שמתחלת חמה להתעקם כלפי מערב קצת וטעמא דתלינן בשעת שחיטה ולא בשעת אכילה משום דדרך גבי עשייה כתיב ובדרך לא היה וחדל מעשות הפסח היה בינו ובין ירושלם פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלם אחר חצות כלומר אחר שעבר חצי היום שהוא תחלת שעה שביעית ואם לא הגיע מצד עיכוב ועבר זמן הקרבן הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה כיון שהיה יכול להגיע בתחלת שעה שביעית שלא היו חמשה עשר מיל בינו ובין ירושלם בשעת הנץ החמה של יום ארבעה עשר דכתיב ובדרך לא היה וכיון שלא היה חמשה עשר מיל הרי לא היה בדרך רחוקה ואם היה העיכוב מפני גמלים וקרונות והוא היה מביא בניו ובני ביתו עליהם יש לו להשמט ולילך יחידי לשחוט ואם לא הלך אין זה אונס וחייב כרת דהוי מזיד אף על פי ששגג בשני ואם היה חולה ברגליו ולא יכול להגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן הרי זה אנוס ואין בדרך רחוקה ונראה דאפילו היה רחוק יותר מט"ו מיל ורץ בסוסים ובפרדים והגיע בשעת שחיטה ולא שחט דהוי מזיד וחייב דתניא התם תנו רבנן היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים יכול יהא חייב תלמוד לומר ובדרך לא היה והלא היה בדרך ופי' רש"י יכול יהא חייב כרת אם לא הגיע לעזרה בשעת שחיטה כיון שהיה יכול להגיע בסוסים כדאמרן ת"ל ובדרך לא היה והלא היה דחוץ למודיעים דרך רחוקה היא משמע דמשום דלא הגיע הוא דאינו חייב הא אם הגיע בשעת שחיטה והזיד

ולא שחט חייב. מי שהי' חבוש חוץ לחומת ירושלם והבטיחוהו לצאת לערב שוחטין עליו פרק האשה משנה וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין שוחטין עליו ועל כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמם ובגמרא אמר רבי יוחנן לא שנא דאין שוחטין על החבוש בפני עצמו אלא בית האסורין דגוים אבל בית האסורין דישראל כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון א"נ כדתניא אם יקום והתהלך בחוץ וכי תעלה על דעתך זה מהלך בשוק וזה נהרג אלא מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו ואם כן בית האסורין דישראל כיון דאבטחינהו מפקי ליה דכתיב שארית ישראל לא ידברו כזב וגו' ובית האסורין דגוים נמי ואם הוא לפנים בית פאגי שוחטין עליו בפני עצמם דמעיילי ליה מן הפסח בתוך בית האסורין לאכול דהא לפנים מירושלם הוא. אם שחטו על מי שהיה בבית האסורין של גוים חוץ לחומה ואחר כך יצא הרי זה אוכל ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני שהם שחטו עליו ונראה דכל שהוא בדרך קרובה אפילו חוץ לחומה בשעת שחיטת הפסח וזכו בשבילו ושחטו עליו שפטור מפסח שני אפילו שלא הגיע לפנים מן החומה בלילה ואם הגיע יאכל כיון שנשחט עליו אבל אם כששחטו וזרקו עליו היה בדרך רחוקה אף על פי שבא לערב לא יאכל וחייב בפסח שני שהרי היה בדרך רחוקה כרב ששת פרק מי שהיה טמא ולרב נחמן הורצה ופטור מן השני. וכן האונן והחולה והזקן שהם יכולין לאכול ושחטו עליהם שם במשנה שוחטין עליהם דאונן לאורתא חזי דאנינות לילה ליתא מדאוריתא אלא אנינות יום כדכתיב הן היום הקריבו יום אסור לילה מותר באכילת קדשים דגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת ולהכי שוחטין עליהם בחבורת אחרים ולא בפני עצמן שלא יביאו את הפסח למקום פיסול לפיכך אם אירע בהם פיסול שנטמאו במת ואינם יכולין לאכול פטורין מלעשות פסח שני הואיל ובשעת שחיטה ראויים היו ונזרק הדם עליהם:

פרק ו

הלכה א

אי זהו טמא שנדחה לפסח שני כל מי שאינו יכול לאכול את הפסח בליל ט"ו בניסן מפני טומאתו פרק מי שהיה טמא תנו רבנן אלו שעושין את השני הזבים והזבות המצורעים והמצורעות ובועלי נדות והיולדות השוגגין והאנוסין והמזידין וטמא לנפש ושהיה בדרך רחוקה ואם כן דאף אלו עושין את השני למה נאמר טמא דאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה אם כן למה נאמר בדרך רחוקה לפוטרו מן הכרת ותניא יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש ושהיה בדרך רחוקה זבין ומצורעים וכו' מנין תלמוד לומר איש

איש כי יהיה טמא משמע כל טומאה מדלא כתיב לנפש ברישא אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהם ביום י"ד הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול ולערב יאכל דמדכתיב טמא נפש ולא כתיב בעל קרי או טמא שרץ שמעי' מינה דלא פטריה אלא בטומאה אריכתא דלא חזי לאורתא וכל הני טומאות דמרבינן נמי הוי טומאה אריכתא כעולא דסבירא ליה דשוחטין על טמא שרץ ולא כרב יהודה דפליג עליה. וטמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח אף על פי שטבל והוזה עליו אין שוחטין עליו דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח ואפילו הכי אמר רחמנא לידחי ואף על גב דעולא אליבא דרבי יהודה דקאמר הכי מדקאמר מי לא עסקינן משמע דאיהו נמי סבירא ליה הכי ואע"ג דלערב הוה מצי אכיל רחמנא דחייה כיון דהוי טמא מת וגזרת הכתוב הוא דאין שוחטין עליהם דמדכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא הא למחר מצו עבדי והיינו שחל שביעי שלו בערב הפסח במה דברים אמורים בשנטמא בטומאת מת שהנזיר מגלח עליהם אבל בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם שוחטין עליו אחר טבילה והזאה ולערב אוכל את פסחו וכתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי לזה שורש אבל סברת עצמו הוא כיון שאלו אכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה כרת ולא קרבן אם הזה וטבל דין הוא שלא ידחה מפסחו ע"כ.

הלכה ג

זב שראה שתי ראיות פרק האשה משנה זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי דכיון דאין טעון קרבן אף על פי שלא הערב שמשו הא חזי למיכל לאורתא ראה שלשה שוחטין עליו בשמיני שלו דאף על גב דלא חזי למיכל עד דמייתי כפרה שוחטין עליו אם חל שמיני שלו בערב הפסח ואפילו לא הביא כפרתו אלא לאחר מכן דמחוסר כפורים דחי עשה דהשלמה כדאמרינן בתמיד נשחט אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ומחוסר כפורים בערב הפסח כגון זב ששכח ולא הביא כפרתו קודם לתמיד ואם לא יביאנה לא יאכל בפסח דמחוסר כפורים אסור בקדשים וענוש כרת ואף על פי שטבל אתמול בשביעי שלו צריך לטבול מדרבנן אחר שהביא כפרתו דתנן בחומר בקדש האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש ואוכל את פסחו לערב דיבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת ואף על גב דבעידנא דמיעקר עשה דהשלמה בהקרבת קרבנו לא מיקיים עשה דאכילת פסח דאינה אלא בלילה אפילו הכי ישחטו פסח עליו קודם שידחו עשה דהשלמה דשוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים לכולי עלמא אפילו לא יאכל לבסוף הואיל ובידו תלוי ופוטר מפסח שני אפילו לא אכל הילכך כשמקריב כפרתו מיקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי

לאכול שאם לא היה יכול להקריבה לא יהיה ראוי לאכול לערב והפסח פסול אי נמי עשה דחמיר דחי עשה הקל אפילו לא מיקיים עשה חמיר בעידנא דקא עבר עשה הקל כדמוכח גבי רבי אליעזר ששחרר עבדו וגבי שילוח הקן כדמייתי בתוספות פרק תמיד נשחט ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני דבשעת זריקה הוה חזי כדתניא פרק כיצד צולין רבי יוסי אומר זב בעל שתי ראיות ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו ואחר כך ראה וכן שומרת יום כנגד יום וכו' פטורין מלעשות פסח שני דמדאוריתא לא מיטמו אלא מכאן ולהבא לא הזב בשביעי ולא שומרת יום בשני דמקצת יום עולה להם לספירתן הילכך לגבי פסח טהורים מעליא הוו בשעת זריקה וכן שומרת יום כנגד יום טובלת ביום וכו' שם בההיא משנה גופא שומרת יום כנגד יום שוחטין עליה בשני שלה דכיון שספרה מקצת היום מותרת לטבול ואף על פי שמחוסרת הערב שמש שוחטין עליה וכן ראתה שתי ימים שוחטין עליה בשלישי כדתנן התם ואם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני דבשעת זריקה הוה חזיא כדאמרינן גבי זב ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה שם תני תנא קמיה דרב אדא בר אהבה והזבה שוחטין עליה בשביעי א"ל זבה בשביעי מי חזיא וכו' רבינא אמר נדה תנא קמיה והנדה שוחטין עליה בשביעי א"ל נדה בשביעי מי חזיא אפילו למ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ דחזי לאורתא נדה דאוריתא לשביעי הוא דטבלה עד שמיני דעבדא הערב שמש לא חזיא אלא אימא בשמיני פשיטא וכו' הקמ"ל בשמיני אין בשביעי לא כדתניא כל חייבי טבילות וכו'.

הלכה ד

מחוסרי כפורים שחל יום הבאת קרבנותיהם בי"ד שוחטין עליהם ומקריבים קרבנותיהם בין קודם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה כדאמרינן ואפילו אחר שחיטת הפסח דכיון דמסר קרבנותיו לב"ד דלא חיישינן לפשיעה כדרב שמעי' דאמר חזקה אין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות.

הלכה ה

מצורע שחל שמיני שלו בי"ד וראה קרי בו ביום טובל ונכנס לעזרת נשים ריש פרק כל הפסולים ופרק האשה בריתא מצורע שחל שמיני שלו להיות בערב הפסח וכו' אמרו חכמים אף על פי שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס מוטב יבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת ור' יוחנן אמר דבר תורה אפילו עשה אין בו דכתיב ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלם בבית ה' נכח החצר החדשה מאי החצר החדשה א"ר שחדשו

בה דברים הרבה דחצר החדשה היינו הר הבית וחדשו בהלכותיה דטבול יום אלא יכנס למחנה לויה וקרי לה חדשה מפני חידוש שחדשו והוסיפו על קדושתו בו ביום והכי גמיר רבי יוחנן מרביה ופרושי קא מפרש דברי חכמים ובתוספות כתבו דחצר היינו עזרת נשים כדמוכח ביחזקאל וא"כ משמע דמן התורה מותר טבול יום ליכנס לעזרת נשים ולכך טובל ומביא קרבנותיו כדאמר'.

הלכה ו

טמא מת שחל שביעי שלו בשבת אין מזין עליו ואע"ג דהזיה אינה אלא משום שבות העמידו דבריהם במקומם אע"פ שהדבר גורם לעתיד לעמוד במקום כרת וידחה לפסח שני מפני שהיום שהוא אסור בהזאה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת וסברא היא נמי דיעמידו דבריהם דהא אפילו ידחו אכתי לא נעשית מצות פסח ושמא יחזור ויטמא ונמצא שלא הועיל לו מה שעבר על דברי חכמים ולכך מוטב שידחה לפסח שני.

הלכה ז

ישראל ערל שמל בערב הפסח שוחטין עליו אחר שמל שם פ' האשה אמר רבה מחלוקת וכו' אבל ערל ישראל ד"ה טובל ואוכל את פסחו לערב ותניא נמי הכי לא נחלקו ב"ש וב"ה על ערל ישראל שטובל ואוכל את פסחו לערב דליכא למגזר ביה משום שנה הבאה דהא אף בערלתו מקבל טומאה כשאר כל אדם ואם יש לו עכשיו טומאה הוא נזהר בה אבל גר שנתגייר ביום י"ד ומל וטבל אין שוחטין עליו מדרבנן שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה דסברי ב"ה דהפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ובגמרא מחלוקת בערל גוי דב"ה סברי גזרה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי וכו' ותניא נמי הכי בד"א וכו' והעמידו דבריהם במקום כרת כיון שבידו שלא לטבול עד שיבריא ולא יבא לידי חיוב כלל.

הלכה ח

נכנס לבית הפרס מנפח ואוכל את פסחו וכן בית הפרס שנידוש טהור לעושה פסח דטומאתן לא הוי אלא מדרבנן כדאמר' ס"פ האשה.

הלכה ט

אונן ראוי לאכול פסחו לערב שם במשנה אונן טובל ואוכל פסחו לערב ואע"פ שעדין לא נקבר דאין אנינות מן התורה אלא ביום דכתיב הן היום הקריבו ואני אונן ואכלתי חטאת היום יום אסור לילה מותר וכתיב ואחריתה כיום מר וטבילה זו לא הויא אלא מדרבנן דהא לא נטמא אלא שהוא אונן על מתו שלא נקבר עדין ובפ' טבול יום מייתי להא מתני'

ורמי לה אמתני' דתנן התם אונן אינו חולק לאכול לערב ואי מזמנו ליה אכיל ומשני רב אסי כאן שמת לו מת בי"ד וקברו בי"ד כאן שמת לו מת בשלש עשרה וקברו בארבע עשרה הילכך בפסח אוכל דאנינות לילה מדרבנן דלא העמידו דבריהם במקום כרת אבל לא בקדשים דגבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה דאכילת קדשים ומתני' דקתני אינו חולק לאכול הא אי מזמני ליה אכיל היינו שמת בשלש עשרה וקברו בארבע עשרה דיום קבורה גופיה דרבנן ולא תפיס לילו אפי' מדרבנן ומאן תנא אנינות לילה מדרבנן ר"ש היא כדתניא ואקשי' מדר"ש לר"ש ומשני רב מארי ואקשו ליה ואמר אביי ל"ק דר"ש אר"ש כאן שמת קודם חצות כאן שמת לאחר חצות דהא דקתני בבריתא פסח אינו בא באנינות בשמת קודם חצות דרחמנא דחייה מהאי קרא דמייתי בבריתא וזבחת שלמים ואכלת כשהוא שלם הוא מביא ולא כשהוא אונן ודקתני בפסחים טובל ואוכל פסחו לערב אלמא מייתי ליה אונן כשמת אחר חצות דקדמה חובת שחיטת פסח לאנינות ותו לא דחיא ליה אנינות מלשלם קרבנות ומיהו על כרחיך ש"מ אנינות לילה מדרבנן דאי מדאוריתא הא לא הוה אכיל נהי דקדמה חובת שחיטה לאנינות אבל חובת אכילה לא קדמה ליה ומנא תימרא דשני לן בין קודם חצות לאחר חצות דתניא לה יטמא מצוה לא רצה מטמאין אותו על כרחו ומעשה ביוסף הכהן וכו' ורמינהי ולאחותו מה ת"ל בנזיר כיון דכתיב לאביו ולאמו כ"ש לאחותו הרי שהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא ת"ל לא יטמא אלמא אתיא חובת דפסח ואסרה ליה ליטמא אלא לאו ש"מ כאן קודם חצות כאן לאחר חצות קמיתא במת קודם חצות דאפקעתיה אנינות מפסח ובתריתא באחר חצות דאתיא חובת פסח ודחיא למצות טומאה יום שמועה ויום ליקוט עצמות הוי כיום קבורה ואוכל בקדשים לערב שם פרק טבול יום בריתא וקאמר עלה הא גופא קשיא ותירצו לה.

הלכה י

מי שחופר בגל לבקש מת אין שוחטין עליו שמא ימצא שם מת והרי הוא טמא בעת שחיטה פרק האשה משנה האונן והמפקח את הגל שוחטין עליהם בחבורת אחרים דמפקח עודנו בחזקת טהרה ועל כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמם שמא יביאו את הפסח לידי פיסול שמא יטמא אונן למתו ומפקח גל ימצאנו מת לפיכך הואיל ובשעת שחיטה ראוים היו ונזרק הדם עליהם אם אירע פיסול בהם כדפי' פטורים מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח את הגל ונמצא המת תחתיו שחייב לעשות פסח שני שהוא טמא מתחלתו בשעת שחיטה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח ובגמרא מוקי לה רבי יוחנן בגל עגול דמתחלתו האהיל עליו אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני

דאימא טהור הוה בשעת שחיטה ולא האהיל כנגד הטומאה וכיון דספק הוא אם יצא ידי חובת פסח בראשון או לא פטור משום דלא אפשר כדאמר' גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצאת יבלת באחד מהם דפטורים מלעשות פסח שני אף על גב דאיכא חד דלא נפק משום דלא אפשר היכי ליעביד ליתי כל חד וחד פסח קא מייתי חולין לעזרה ליתו כולהו חד פסח וכו' כדאמר' ספ"ג ותמיהא לי בדבר הרב ז"ל שכתב מי שחופר בגל אין שוחטין עליו וכן כתב בפי' המשנה דאפילו עם בני חבורה אין שוחטין עליו ובמתני' תנן בהדיא האונן והמפקח את הגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין וכו' שוחטין עליהם וכן כתב למעלה ס"פ חמישי שמי שהבטיחוהו לצאת מבית האסורים שוחטין עליו כדתנן במתני' ואי אפשר לפרש מה שכתב אין שוחטין עליו אין שוחטין עליו בפני עצמו דכל שוחטין עליו או אין שוחטין עליו הוי בחבורה ולעיל כתב גבי נשים דפסח שני יש להם רשות דאין שוחטין עליהם בפני עצמם משמע דכל שוחטין עליו סתמא לא הוי אלא בחבורה וא"כ הדרן קושיין לדוכתיה ואיפשר לומר שהרב ז"ל יפרש רישא דמתני' דמפקח את הגל שוחטין עליו היינו בגל ארוך דשמא לא ימצא שם מת ואפילו ימצא שמא בשעת שחיטה וזריקה לא נטמא ולכך שוחטין עליו לכתחלה בבני חבורה אבל בגל עגול אין שוחטין עליו לכתחלה אפילו בבני חבורה דאם ימצא מת הרי הוא טמא מתחלתו ולכך חייב בפסח שני כדתנן במתניתין חוץ מן המפקח בגל עגול כדמוקמינן בגמרא שהוא טמא מתחלתו.

הלכה יא

מי שעבר בדרך ומצא מת מושכב לרחבו של דרך וכו' פרק כיצד צולין ופרק בתרא דנזיר המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא דלא הותרה בו טומאת התהום לנזיר ועושה פסח טהור ואף ע"ג דטומאת ודאי דאי אפשר שלא נגע או הסיט או האהיל הא מוקמינן לה במהלך ברגליו כדלקמן וכיון דההוא שעתא דעבר עליה טומאת התהום הואי שלא היה שום אדם יודעו ואף לזה לא נודע עד שנשחטו קרבנותיו הל"מ היא שזורקין עליו את הדמים כדמר בר רב אשי דאמר דאפילו נודע לו לפני זריקה מרצה ושקיל וטרי תלמודא בהא מתני' וקאמר בד"א שאין לו מקום לעבור אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור דספק טומאה ברשות הרבים טהור בד"א דכי ממלא את כל הדרך טמא שמצאו שלם אבל משובר ומפורק טהור ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא שהקבר מצרפו שכל הקבר מטמא באהל ואפילו ריקם שבו דכתיב או בקבר לרבות קבר סתום וכגון שנפל לקבר ומת דאי קברוהו שם לא הויא טומאת התהום ובד"א במהלך ברגליו אבל טעון או רכוב טמא אף לפסח ונזיר לפי שמהלך ברגליו איפשר שלא נגע ולא

יאהיל דטעון משוי על כרחו הולך ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו ולא גמירי הלכתא בטומאת התהום אלא כשהיא מכוסה מן הכל כטמון בתבן או עפר וכו' כדפי' פ"ו דנזיר אבל מים ואפלה ונקיקי סלעים אין זו טומאה מכוסה ונעלמת שהמציץ יכול לראותה. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ונודע שהיה טמא בטומאת התהום כדאמר' אינו חייב בפסח ב' דהכי גמירי לה הלכתא אבל בטומאה ידועה חייב בפסח שני דתנן פרק בתרא דנזיר נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיון דבטומאת התהום שוים נזיר ועושה פסח כדתניא בבריתא הכי נמי בטומאה ידועה שוים שסותר גם כן בעושה פסח וחייב בשני כדאמ' מי שנטמא במת והוזה בג' וז' ובשביעי נטמא טומאת התהום וכו' שם פרק בתרא דנזיר מימרא דרב המנונא נזיר ועושה פסח שנטמאו במת והוזה עליהם בג' ובז' והלכו בטומאת התהום בשביעי שלהם ולא נודע לעושה פסח עד שעשה פסחו ולנזיר עד שמנה לנזירותו ועד שגלח לנזירות טהרה טהורים מ"ט לא אלימא טומאת התהום למסתר הואיל וכבר עבר ואמר רבא מודינא לך בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום דשמשא ממילא ערבה אבל נטמא בששי לטומאתו ולא ידע עד שעשה הפסח חייב בפסח שני שחזקת טמא טמא עד שיהיה טהור ודאי שרגלים לדבר כדתנן התם:

פרק ז

הלכה א

רבים שהיו טמאי מתים בפסח אם היו מיעוט הקהל הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר כל הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת או הכהנים או כלי שרת אינן נדחים אלא יקריבו כולן הפסח בטומאה פ' כיצד צולין משנה נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשה בטומאה משום כהנים נטמא מיעוט הקהל הטהורים עושים את הראשון והטמאים את השני דכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' ודרשינן יחידים נדחין לשני ולא מרובים וכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' איש נדחה לפסח שני ולא צבור אלא עבדו בטומאה כדאמר ר' יוחנן פ' אלו דברים א"ל רשב"ל אימא איש נדחה לפסח שני צבור לית להו תקנתא לא בפסח ראשון ולא בשני אלא אימא מהכא וכו' אמר אביי א"ה וכו' אלא אמר אביי מקר' קמא איש נדחה ואין צבור נדחין ודקשי' לך אימא צבור כלל וכלל לא יעשו אם כן ליכתב רחמנ' איש איש כי יהיה טמא לנפש למה לי וכי תימא האי לנפש למעוטי שאר טמאים והתניא זבים ומצורעים ובועלי נדות מנין דידחו לשני ת"ל איש איש כי יהיה טמא משמע כל טומאה

מדלא כתיב לנפש ברישא א"נ ליכתוב איש כי יגע במת לנפש למה לי אלא ע"כ מיעוטא דצבור לאקולי אתא ולמימרא דאין נדחין אלא עושין בטומאה ומשום הכי כתיב לנפש למימר דבטומאת מת הוא דאקיל עליהו אבל בזיבה וצרעת לא אקיל עליהו שיעשו בטומאה אלא ידחו לשני כדלקמן בסמוך ת"ר הרי שהיו ישראל טמאים וכו' ואפילו ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים יעשה בטומאה שאין קרבן צבור חלוק מאחר שהקרבן בטומאה אף היחיד עושה בטומאה ואמר רב חסדא ל"ש אלא שנטמאת הסכין בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב הרי הוא כחלל דכל מתכת הנטמא במת עושה כיוצא בזה שנגע בו אבל נטמא בשרץ דבשר הוא דמטמי' גברא לא מיטמא טהורים עביד טמאים לא עביד מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו ואל יאכל בטומאת הגוף שהוא בכרת דטומאה דחויה בצבור היא בקושי הותרה וכל מאי דאפשר לאהדורי אטהרה או אטומאה קלה מהדרינן.

הלכה ב

היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאים כולם עושים בראשון אלו לעצמם שם פלוגתא דר' כהנא ורב דרב אמר מחצה על מחצה כרוב הללו עושים לעצמם בטהרה והללו עושים לעצמם בטומאה טהורים לא עבדי בטומאה דהוו רובא ורובא לא מידחו לשני וטמאים עושים לעצמם בטומאה דאינן נדחין לשני דלא הוו יחידים דמחצה הוי כרוב ואוכלין אותו בטומאה ואם היו טמאי מת עודפים על הטהורים אפילו אחד יעשו הכל בטומאה שם בריתא פלוגתא דתנאי ות"ק ס"ל הכי לפי שאין קרבן צבור חלוק.

הלכה ג

היו מחצה על מחצה ונשים עודפות שם תניא היו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים טהורים עושים את הראשון וטמאים אינן עושים לא את הראשון ולא את השני ורב מתרץ לה כגון שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים ונשים עודפות על הטהורים וקסבר נשים בראשון חובה כדילפינן לעיל ובשני רשות בראשון לא עבדי טמאים דה"ל מיעוט ומיעוטא לא עבדי בראשון ובשני לא עבדי דדל נשים מיניהו דאינם בכלל החשבון בשני דנשים בשני רשות והוו להו פלגא ופלגא לא עבדי בב'.

הלכה ד

היו רוב הקהל זבים ומצורעים ובועלי נדות ומיעוטן טמאי מת אותן טמאי מת אינן עושים בראשון דהוו מיעוטא ומיעוטא לא עבדי בראשון ובשני נמי לא עבדי דכל היכא דעבדי צבור בראשון עבדי מיעוט בשני כל היכא דלא עבדי צבור בראשון לא עביד יחיד או מיעוט בשני שם מימרא דרב ואמר להו שמואל זילו אמרו ליה לאבא ויעשו בני ישראל

את הפסח במועט כלומר דבראשון לא עבדי לא טמאים ולא טהורים אמר להו זילו אמרי ליה כי הוו כולהו זבין מאי עבדת ליה הא לא עבדי כלל בראשון אלא כיון דלא איפשר לא איפשר הכא נמי כיון דלא איפשר לא איפשר. היו רוב הקהל טמאי מת ומיעוטם זבים טמאי מת עושי' את הראשון דאין צבור נדחין לשני והזבים אינם עושים לא את הראשון דאין נדחה אלא טומאת מת בלבד ולא את השני כרב הונא דאמר אין תשלומין לפסח הבא בטומא' דאין זבים עושים את השני אפילו טהרו ודלא כרב אדא בר אהבה דפליג עליה וסבר רב הונא דטהרה מדחיא טומאה לא מידחיא כלומר כשעושים פסח ראשון בטהרה אז טמאים נדחין לשני אבל אם נעשה ראשון בטומאה כי הכא דהוו רובא טמאי מת אין טמאים נדחין לשני. היו שליש הקהל טהורים ושליש זבים ושליש טמאי מת שם מימרא דרב מני בר פטיש טמאי מת אין עושים לא את הראשון ולא את השני ראשון לא עבדי דהוו מיעוט דהגדילו זבים על הטהורים דלא עבדי בטומאה בשני לא עבדי דכיון דטהרו זבים עכשיו בשני מצטרפין עם טמאי מתים והוו להו רובא ורובא לא מדחו לפסח שני כדילפי' מדכתיב איש איש וגו'. כיצד משערים בכל הנכנסים לעזרה עד שהם מבחוץ משערים אותם קודם שתכנס בה הראשונה פ' מי שהיה טמא כמאן אזלא הא דאמר ר' יצחק בטמאים הלך אחר רוב העומדים בעזרה אם רובן טמאים אע"פ שמבחוץ ישראל טהורים הרבה יעשה בטומאה דדרך רחוקה היא לאותן העומדים מבחוץ דאינן חשובין בעושי פסח ובתר הני אזלינן כמאן כר' יוסי דיליף ריחוק מקום דפסח מריחוק מקום דמעשר וכו' ולר' עקיבא דמתניתן משערינן מבחוץ.

הלכה ז

יחיד שנטמא בספק רשות היחיד ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת כדילפינן לספק טומאת רשות היחיד מסוטה וכן צבור שנטמא בספק רה"י יעשו כולם בטומאה.

הלכה ח

פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל בטומאה שמתחלתו לא בא אלא לאכילה משנה פ' כיצד צולין הפסח שבא בטומאה כגון רוב צבור טמאים נאכל בטומאה שלא בא מתחלתו אלא לאכילה כשנצטוו עיקר פסח לאכילה נצטוה דכתיב לפי אכלו וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה מאיש נדחה ואין צבור נדחין אדעתא למיכל שרייה ודוקא לטמא מת אבל למי שטומאה יוצאה מגופו כגון זבין ומצורעים לא יאכלו פ' מי שהיה טמא משנה הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים דגבי טמא לנפש כתיב איש נדחה ואין צבור נדחין אבל גבי זיבה אף צבור נדחין כדילפינן לעיל ואם אכלו פטורין מכרת ובגמרא ת"ר זבים וזבות נדות ויולדות שאכלו בפסח הבא בטומאה יכול יהו חייבין ת"ל

כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה כשנאכל לטהורים כדכתיב כל טהור יאכל בשר חייבים עליו משום טמאים ושאינו נאכל לטהורים כפסח הבא בטומאת מת בצבור אין שאר טמאים חייבים עליו משום טמא ואפילו אכלו טמאי מת מהאימורין פטורין שם בעי רב יוסף דחקו טמאי מת ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה כגון כליות ויתרת הכבד מהו מדאשתרי טומאת בשר וכו' אמר רבא מכדי אוכל אימורין בטומאה מהיכא אתרבי לחיובא מטומאת בשר דכתיב אשר לה' לרבות את האימורין שאכלן בטומאת הגוף כל היכא דאיתיה לטומאת בשר איתיה לטומאת אימורין כל היכא דליתא לטומאת בשר ליתא לטומאת אימורין בד"א שהפסח יאכל בטומאת צבור כשנטמאו קודם זריקה אבל לאחר זריקה לא דקרא כתיב איש כי יהיה טמא לנפש וגו' איש נדחה לפסח שני ולא צבור וכי היכי דאיש נדחה שנטמא קודם זריק' צבור שעושים בטומאה נמי שנטמאו קודם זריקה דאי אחר זריקה נטמאו לא הוי פסח הבא בטומאה כיון שבשעת שחיטה וזריקה הוו טהורין ואינו נאכל כדתנן נטמאו בעלים תעובר צורתו וכו'. שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב צבור קודם זריקה כגון שמת נשיא מדאוריתא הוו אכלו ליה בטומאה דפסח הבא בטומאה הוא הואיל וקודם זריקה נטמאו אלא דגזרינן משנה לשנה כדתניא התם ומוקי לה ר' יוחנן אפילו כרבנן ומשום האי גזרה כדאיתא התם. היו כלי שרת טמאים בשרץ יעשוהו בטהרה ויאכל מימרא דרב חסדא שם כדא' לעיל:

פרק ח

הלכה א

מצוה קנג לאכול בשר הפסח בליל ט"ו בניסן על מצות ומרורים דכתי' יאכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ואין מצה ומרור מעכבין את הפסח דאכילת הפסח מצוה בפני עצמה היא כדכתיב יאכלוהו כדתניא במכילתא מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח ת"ל יאכלוהו ומצה ומרור מצוה לאוכלן עם הפסח שהם תלויין בו ולא הוא תלוי בהם ומשום דחזר הכתוב וקבע חובה אכילת מצה בזמן הזה כדכתיב בערב תאכלו מצות הוא דהוי מצה מצוה בפני עצמה.

הלכה ב

ומצוה לאכול בשר הפסח על השבע אחר שאכל בשר חגיגה מדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו דריש במכילתא דנאכל על השבע:

מצות קמד לאכול בשר פסח שני בליל ט"ו באייר דכתיב נמי ביה על מצות ומרורים

יאכלוהו. ושניהם אינם נאכלים אלא צלי אש פ' מי שהיה טמא משנה ונאכלין צלי על מצות ומרורים מצות ומרורים כתיבי בפסח שני גופיה וצלי דכתיב בפסח שני ככל חוקת הפסח יעשו אותו ותניא התם אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר לא ריבה את השני לדין ראשון אלא במצות שבגופו כגון סדר עבודותיו ואכילת צלי אבל לא למצות שאינן בגופו כגון השבתת שאור מצות שעל גופו מנין כגון מצה ומרור שהם דברים אחרים ובאים חובה לו ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו והשתא דאמרת על מצות ומרורים יאכלוהו אלמא יעשו אותו לאו דוקא דמצות ומרורים מצות שאינן בגופו הם ואימא ה"ל כפרט וכלל דפרטי כתיבי ברישא ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואתרבי כל מילי אפילו השבתת שאור שאינה על גופו קמ"ל ועצם לא תשברו בו דלא תדרוש כלל מוסף על הפרט לרבויי כל מילי אפילו השבתת שאור דא"כ כל הני פרטי למה לי אלא להכי כתבינהו לכולהו למידרש תוספת אכללא אכל חד וחד ומרבי דומיא דפרטי ותו לא בכלליה דעצם לא תשברו דמרבי לא תעשה גמור מאי קא מרבי אלא תאכלו ממנו נא דחייב בפסח שני ובפרטיה מאי קא ממעט לא תשחט על חמץ דם זבחי דמותר לשחוט פסח שני על חמץ כדתנן חמץ ומצה עמו בבית אע"ג דכבר מיעוט ליה מהשבתת שאור ומבל יראה הוה אמינא ה"מ שלא בשעת שחיטה אבל בשעת שחיטה לא להכי איצטריך למעוטי:

אזהרת רנו שלא יאכל נא ומבושל בשר הפסח בלילי פסחים דכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים. אכל נא ומבושל כאחת אינו לוקה אלא אחת לפי ששניהם נכללות בלאו אחד כרבא פרק כל שעה דפליג אאביי ואמר אין לוקין על לאו שבכללות דכי אם צלי אש דכולל בו כל מיני בישולין שאינם צלייה לאסור ותרתי הוא דלא לקי כיון שהוא לוקה משום מבושל או משום נא ומבושל תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש אבל חדא מיהו לקי משום כלל דכי אם צלי אש כשאכלו חי או מבושל בחמי טבריה דאין כאן מלקות דבישול ונא אלא מלקות דכי אם צלי אש ואיכא דאמרי חדא נמי הוא דלא לקי משום כי אם צלי אש דלא מיחד לאויה כלאו דחסימה שהוא מפרש איסורו וסמיכה ליה פרשת מלקות לעיל מיניה. אכל ממנו נא או מבושל מבעוד יום אינו לוקה שם תניא אכל ממנו כזית נא מבעוד יום פטור ותניא אידך יכול יהא חייב ודין הוא ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו דין שישנו בבל תאכל נא תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש שאין תלמוד לומר כי אם צלי אש דהא כתיב לעיל מיניה צלי אש ומצות אלא לומר לך בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא. אכל ממנו כזית צלי מבעוד יום עבר על מצות עשה שם תנו רבנן אכל

צלי מבעוד יום חייב נא משחשכה חייב קתני צלי דומיא דנא מה נא בלאו אף צלי בלאו בשלמא נא כתיב אל תאכלו ממנו נא אלא צלי מנא לן דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לא האי לאו הבא מכלל עשה הוא וכל לאו הבא מכלל עשה הוי עשה אמר רב חסדא הא מני רבי יהודה היא דסבירא ליה דלאו הבא מכלל עשה לאו דכתיב בתחלת הפרשה לאמר לאו נאמר בדברים נוטריקון דלאמר אבל לרבנן לאו הבא מכלל עשה עשה.

הלכה ו

נא שהזהירה עליו תורה הוא שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילה צלהו כל צרכו עד שנתחרך ואכלו פטור שם תנו רבנן יכול צלאו כל צרכו דשויה חרוכא יהא חייב דלאו צלי אש הוא אלא קלי אש ושרוף תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל נא ומבושל אמרתי לך ולא שצלאו כל צרכו תנו רבנן יכול אכל כזית חי יהא חייב תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל נא ובשל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר תלמוד לומר כי אם צלי אש ולא זה שאינו צלי ה"ד נא אמר רב כדא' פרסאי אברנס קרי נא דהוי צלי ואינו צלי.

הלכה ז

מבושל שהזהירה עליו תורה בין שנתבשל במים בין בשאר משקין או מי פירות שם גבי מתניתין דאין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות תנו רבנן במים אין לי אלא במים שאר משקין מנין אמרת קל וחומר ומה מים שאין מפיגין טעמו אסורין שאר משקין שמפיגין טעמו ונותנין בו טעם שלהם לא כל שכן ואף על גב דאין מזהירין מן הדין האי קל וחומר אינו אלא מגלה דבישול דקרא אייתי אף בשאר משקין רבי אומר במים אין לי אלא במים שאר משקין מנין תלמוד לומר בשל מבושל מכל מקום דריבוייא הוא דהוה ליה למיכתב נא ומבושל מאי בינייהו איכא בינייהו צלי קדר שמבשלין אותו בקדרה בלי מים ובלי שום משקה אלא מים הנפלטין משמנו למאן דיליף לה מקל וחומר הכא שרי ולרבי דיליף לה מריבוייא האי נמי בשל מבושל הוא וחייב מלקות על אכילתו ורבנן האי בשל מבושל מאי מיבעי ליה לכדתניא בשלו ואחר כך צלאו או שצלאו ואחר כך בשלו חייב בשלמא בשלו ואחר כך צלאו חייב דהא בשלו אלא צלאו ואחר כך בשלו הא צלי אש הוא אמר רב כהנא הא מני רבי יוסי היא דסבירא ליה דיש בישול אחר אפייה עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל מקום דרבייה קרא דהוה ליה למיכתב ומבושל וגזירת הכתוב היא בפסח. ותמיהא לי בדברי הרב ז"ל דפסק כרבי דצלי קדרה לרבי הוא דחייב ולא לרבנן כדאמר' ואין הלכה כרבי

אלא מחבירו ולא מחביריו ובשלו ואחר כך צלאו אתי כרבנן ולא כרבי כדאמר דלרבנן הא בשל מבושל מאי עבדי ליה לכדתניא בשלו ואח"כ צלאו וכו' אבל רבי מפיק ליה לשאר משקין וצלי קדר ולבשלו מבעוד יום דלימא קרא בשל בשל או מבושל מבושל מאי בשל מבושל שמעת מינה תרתי שאר משקין וצלי קדר ובשלו מבעוד יום כדאיתא התם ואם כן לרבי לבשלו ואחר כך צלאו ליכא ריבוייא. ונראה דלא פסיק אלא כרבנן והא דאמרינן איכא בינייהו צלי קדר דמשמע דלרבנן צלי קדר שרי לא היא דלכולי עלמא פסול ועשה נמי אית ביה דצלי אש בעינן ולא צלי מחמת דבר אחר אבל לענין מלקות אמר דלא לקי מהכא דדוקא שאר משקין הוא דילפינן מקל וחומר דמפיגין טעם הבשר וצלי קדר לא אבל בתר דמרבינן בשלו ואחר כך צלאו וכו' מבשל מבושל לרבנן צלי קדר נמי מרבינן מהכא דנא הוי דומיא דמבושל ומרבי' מבושל כל דהו כדאמר' והכי משמע לישנא דכתב רש"י ז"ל למאן דיליף לה מק"ו הכא שרי דמשמע דמהכא הוא דלא מצינו לחיובי צלי קדר לרבנן אבל מקרא דבשל מבושל כי היכי דבשלו ואח"כ צלאו או צלאו ואחר כך בשלו מרבינן לחיובא מבשל מבושל הכי נמי לצלי קדר דהוי דומיא דצלי כדאמר' והיינו דכתב הרב ז"ל צלאו ואחר כך בשלו או שבשלו ואחר כך צלאו או שעשהו צלי קדר חייב דמשמע דכולהו מחד ריבוייא נפקי דהיינו בשל מבושל כדאמרן והא דכתב הרב ז"ל דשאר משקין ומי פירות מרבי' להו מדכתיב בשל מבושל ריבה דהיינו לרבי ולא לרבנן דלרבנן מקל וחומר מרבי ליה כדאמ' לאו דוקא דמשום דהוי דרשא פשוטה הוא דנקט בשל מבושל כדחזינן בכמה דוכתי דנקיט תלמודא דרשא פשוטה אף על גב דלא הויא כהלכתא אבל קושטא דמילתא הוא דמבשל מבושל הוא דמרבינן צלאו ואחר כך בשלו ובשלו ואחר כך צלאו וצלי קדר כדא' אבל מותר לסוך ולטבול אותו במשקין כדתנן התם אבל סכין ומטבילין אותו בהם חוץ מן המים דהא דתנן סכין ומטבילין אותו בהם אמשקין ומי פירות קאי ולא אמים ונראה דאיסור סיכה וטבילה במים לא הויא מדאוריתא כיון דלא הוי דרך בישול בכך.

הלכה ט

אין צולין את הפסח על כלי אבן וכלי מתכות פרק כיצד צולין משנה אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלה שהמתכת כשמתחמם מקצתו מתחמם כולו ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו והוה ליה כפסח צלי מחמת דבר אחר ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר ואם היה כלי מנוקב כדי שישלוט בו האור מותר וכלי אבן נמי מקום שנוגע בו הבשר נצלה מחמתו ולא מחמת האש. הסיק את התנור וגרפו שם מימרא דרבי יוחנן דאמר אין זה צלי אש דכתיב צלי אש צלי אש ב' פעמים ואי לא כתב

רחמנא צלי אש ב' פעמים הוה אמינא אאש קפד רחמנא וחום התנור תולדת אש הוא ואם תתן בו בגד נשרף ונעשה פחם ואש להכי חזר וכתב צלי אש דבעינן אש ממש ולא חומו חתכו ותלהו על גבי גחלים הרי זה צלי אש ברייתא משמיה דרבי ורמינהי מכות אש אין לי אלא שנכוה באש בגחלת ברמץ וכו' מנין תלמוד לומר מכוה מכוה ריבה הא לאו ריבויא גחלת ולא אש נינהו אמרי גחלת של עץ לא איצטריך קרא לרבויי דפשיטא דאף היא אש כי איצטריך ריבוייא לגחלת של מתכת צלהו על גבי סיד או חרסית או חמי טבריה הרי זה אסור שאין זה צלי אש וגבי מכוה הוא דמרבינן להו בריבוייא דמכוה מכוה כדאמר' אבל הכא דלא גלי קרא לא הוי בכלל אש. כיצד צולין אותו ריש פרק כיצד צולין משנה מביאין שפוד של רמון תוחבו בתוך פיו עד בית נקובתו וכו' וכל עץ שרי מדאוריתא אלא דמדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל אי הוי עץ אחר כדאיתא התם בגמרא ומדברי הרב ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ ולכתחלה הוא שהיו בוררין של רמון ותולה כרעיו ובני מעיו חוצה לו ולא יתנם בתוכו דהוי כעין תבשיל שם במשנה כרבי עקיבא דפליגא (אמר) ארב"י הגלילי ונראה דלא הוי בישול מדאוריתא אפילו נתנן בתוכו. נגע הבשר בחרסו של תנור יקלוף את מקומו שם במשנה משום דנתבשל שם מחום התנור ולאו צלי אש הוא כדאמרי' לעיל משום שנאמר צלי אש ב' פעמים למעוטי תנור שגרפו וחרס התנור גרוף ועומד הוא. נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יקלוף את מקומו שם במשנה משום דלא סגי בקליפה אלא בנטילה יפה יפה בעובי דשומן נבלע בתוכו הרבה ואותו שומן מבושל מן החרש. נטף מרוטבו על הסלת יקלף את מקומו וישליכנו שם במשנה ומפרש בגמרא בסלת רותחת דמטוי רוטבו מקום הסלת והוי צלי מחמת דבר אחר ואסור למיכליה להההוא רוטב שבתוך הסלת משום אל תאכלו כי אם צלי אש הילכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ כשאר קדשים פסולים והרב ז"ל לא כתב בסלת רותחת ומשמע דטעמ' דיקלוף את מקומו אינו אלא משום הרוטב עצמו דכיון שפירש לאו צלי אש הוא וטעם זה לא הוזכר בגמרא וצ"ע. סכו בשמן של תרומה חבורת כהנים יאכלו וחבורת ישראל אם חי ידיחוהו ואם צלי יקלפו את מקומו כדתנן התם במתניתין ובשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים אצל בני חבורה כדתנן התם דאין פודין מעשר שני בירושלם ואפילו לאוכלו שם בקדושה דכי ירבה ממך הדרך ונתת בכסף כתיב. אין צולין שני פסחים כאחת מפני התערובת שם בריתא וגזרה מדרבנן היא שלא יבא לאכול פסח שלא למנוייו.

הלכה טו

אין הפסח נאכל אלא עד חצות מדרבנן להרחיק אדם מן העבירה כדתנן ריש ברכות ומדאוריתא נאכל כל הלילה כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה וגו' וכתיב חפזון עד שעת חפזון וטעון הלל בשעת אכילתו כדתנן פרק מי שהיה טמא הראשון טעון הלל באכילתו ובגמרא מנא הני מילי אמר קרא השיר יהיה לכם כליל התקדש חג השיר ביום שנגאלו מן הגלות יהיה כליל התקדש חג כמו שנוהגים לשורר בליל התקדש חג ואין לך ליל חג להטעין שירה חוץ מלילי פסחים על אכילתו ואיפשר דהוי דאורייתא הלכתא עד דאתא נבייא ואסמכינהו אקרא. ואין בני החבורה אוכלין אחר שנרדמו משנה סוף פרק ערבי פסחים וחומרא מדרבנן היא דנראה כאוכל פסחו בשני מקומות כדפי' רש"י ז"ל שם:

פרק ט

הלכה א

אזהרת רנז שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה דכתיב לא יוצא מן הבשר חוצה ומכילתא חוצה חוץ למקום אכילתו והמוציא ממנו כזית חוץ למקום אכילתו לוקה סוף פרק כיצד צולין גבי מתניתין דשני חבורות שהיו אוכלות בבית א' מתניתין מני רבי יהודה היא דתניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם משמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני בתים דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים מלמד שהפסח נאכל בשני חבורות יכול יהא אדם אחד אוכל ממנו בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשני חבורות ההופכות פניהם כעין שתי בתים תלמוד לומר בבית אחד יאכל ורבי יהודה סבר יש אם למסורת דיאכל כתיב דמשמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשתי בתים או חבורות אבל שני אנשים אוכלים בשני בתים אפילו מפסח אחד דכתיב אותו וכתיב הבתים אשר יאכלו דמשמע רבים כדאמר' מכאן אמרו השמש שאכל כזית בצד התנור כשהיה צולה אותו והוא נמנה עליו אי פקח הוא ממלא כריסו ממנו דאם יעמוד משם שוב לא יאכל ואם רצו בני חבורה לעשות טובה עמו באין ויושבין בצדו דברי ר' יהודה ומוציא בשר פסח מחבורה לחבורה חבורת שני פסחים בבית אחד מנא לן שהוא בלא תעשה דתניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה חוצה קרא יתירא הוא למילף חוץ לחבורת אכילתו דאין לי מקרא דבית אלא שלא להוציא מבית לבית מחבורה מנין תלמוד לומר חוצה כדאמר' חוץ לאכילתו ואתי אפי' לרבי יהודה דאמר פסח נאכל בשתי חבורות דאחר שנחלק וחלקו כל חבורה חלקם אסור להוציא חלק חבורה זו לחבורה אחרת

וצריך עקירה והנחה דהוצאה כתיב ביה כשבת שם מימרא דרבי אמי דכי היכי דגבי שבת בעינן עקירה והנחה דעד שיניח לא נגמרה מלאכה דבכל חיובי חטאת כתיב בה בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה האי נמי אף על גב דלאו בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן כיון דכתיב הוצאה. אין מוציא אחר מוציא בפסח דכיון שהוציא הראשון נפסל. מן האגף ולפנים כלפנים לחוץ כלחוץ שם במשנה ואגף קרי כל מקום הגפת הדלת שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו דהיינו שפת הפנימית של עובי הפתח ומן האגף ולחוץ היינו מקום הנקישה ואגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ דגמרא אמר הא גופה קשיא דמן אגף ולפנים כלפנים הא אגף עצמו כלחוץ אימא סיפא כלחוץ הא אגף עצמו כלפנים לא קשיא כאן בשערי עזרה כאן בשערי ירושלם דשערי עזרה נתקדש וגובין בקדושת עזרה חוץ משער נקנור מפני המצורעים כדאיתא התם ושערי ירושלם לא נתקדש עוביין מפני המצורעים שמגינים תחתיהם מפני החמה והגשמים החלונות ועובי הכותלים כלפנים כדתנן התם החלונות ועובי החומה כלפנים דאף על גב דעובי שערי ירושלם הוא כלחוץ התם משום טעמא דמצורעים כדאמרינן דאף על גב דמבפנים היו מהלכין כשהיו מקדשין את העזרה הקידוש היה תלוי בדעת בית דין הגגין והעליות אינם בכלל הבית שם אמר רב גגין ועליות לא נתקדשו בין גגי ירושלם בקדושת ירושלם לקדשים קלים בין גגי לשכות העזרה בקדושת העזרה לקדשי קדשים ומדלא נתקדשו בקדושת ירושלם ועזרה לא היו בכלל קדושת הבתים הילכך אם אכל פסח בבית זה אינו יכול לגמור אכילתו בעליה ובגג דלא הוו בכלל בית כדאמ'.

הלכה ב

בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו בין בזדון בין בשגגה נאסר באכילה כדילפינן בהלכות מעשה הקרבנות אזהרת רל"ו דחומת ירושלם לקדשים קלים כחומת העזרה לחמורים דנפסלו ביציאתן כדילפינן מדכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שיצא הבשר ממחיצתו נאסר באכילה כטרפה דהאי בשדה יתירא הוא לומר דכיון שהוא בשדה דאין לו מחיצות נאסר כדאמרינן. אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וקולף שם במשנה עד שמגיע לפרק וחותך שאסור לשבור בו עצם ובמוקדשין קוצץ בקופיץ.

הלכה ג

שתי החבורות שהיו אוכלות בבית אחד צריכה כל חבורה לעשות לה הקף שם במשנה שתי חבורות וכו' אלו הופכין פניהם הילך וכו' וכתב רש"י רשאין אבל הרב ז"ל פי' צריכין דכתיב מן הבשר חוצה מפי השמועה למדו שצריך ליתן לו חוצה למקום אכילתו והאי

דתנן והמיחם באמצע הוי כעין מחיצה והשמש קופץ את פניו כשמחזיר פניו למזוג עד שמגיע אצל חבורתו שאסור לאכול בשתי חבורות אדם אחד כדילפי' לעיל וכלה הופכת פניה ואוכלת כדתנן התם דכיון דיושבת במקומה בחבורתה לא הוי כשתי חבורות.

הלכה ה

שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם אינם אוכלים שם לדברי האומר אין הפסח נאכל בשני מקומות אין אוכלין דיש כאן אויר חדש ונעשה לכל חבורה כמקום אחר והוה ליה כאוכלים במקום הראשון ובשני הילכך לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלין וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהם אינם אוכלין עד שתסתלק שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ואין נעקרין מחבורה לחבורה שם היו יושבין ונפרצה מחיצה ביניהם ועשאם שני חבורות לדברי האומר פסח נאכל בשני חבורות גומרין אכילתן ואף על גב דמאן דאית ליה פסח אחד נאכל לשתי חבורות אוסרו לאדם אחד לאוכלו בשני מקומות הכא לא נעשה לכל חבורה וחבורה מקומה כמקום אחר שהרי אינו רואה אויר שלא ראה עד עכשיו ואין כאן מקום חדש אלא הישן נתקצר ונתמעט כן כתב רש"י ז"ל והרב ז"ל כתב דאם נעשית מחיצה ביניהם אינם אוכלים עד שתסתלק דאין פסח נאכל בב' חבורות וקשיא לי דהא לא אתי אלא לרבי שמעון דרבי יהודה סבר דפסח נאכל בשני חבורות כדאמר' לעיל ומתניתין אתיא כותיה כדאמרינן מני מתני' כרבי יהודה ונראה דסבר הרב ז"ל דאזלינן בתרוייהו לחומרא דגרסינן התם בתר הכי יתיב רב כהנא ופשיט לה מיפשט שעשיית מחיצה עושה אותן ב' חבורות וסילוק מחיצה עושה אותן ב' מקומות ולא מספקא ליה מידי אמר ליה רב אשי ותיבעי לך אי בעי סילוק מחיצה ועשיית מחיצה מי הוי כשתי מקומות או לא תיקו וכיון דסלקא בתיקו לרב אשי מאריה דתלמודא אזלינן לחומרא ובתרוייהו אין אוכלים כדכתב הרב ז"ל אבל מה שכתב שאין הפסח נאכל בב' חבורות ר"ל דאין האוכל אוכל בשתי חבורות כדכתיב ואין נעקרין מחבורה לחבורה שרוצה לומר מי שאכל בחבורה זו לא יעקר לאכול בחבורה אחרת אבל הפסח עצמו נאכל בשתי חבורות כדילפינן לעיל לרבי יהודה דשני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני בתים כדכתיב יאכלו שנים אותו אחד פסח בתים שנים כדאמ' לעיל.

הלכה ו

בני חבורה שנכנסו שלשה מהם בשעה שדרך בני אדם לאכול הפסח אין ממתינים לשאר ואם נתאחרו עד שאכלו הכל אין משלמין להם דמי חלקם אבל שנים ממתינים ובשעה שנפטרים מלאכול אין אדם צריך להמתין לחברו פרק האשה על מתניתין דהממנה עמו

וכו' בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהם יפות רשאין לומר לו טול חלקך וצא ולא עוד אלא אפילו חמשה ועשו סבולת רשאין לומר טול חלקך וצא ופרש"י סבולת תערובת סעודה של כל ימות השנה ואמרי' בגמרא מאי ולא עוד מאי אולמיה האי מהאי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא פסח דמצי אמרי ליה כי קבלוך לתקוני זבחא כמדת איש אחד אלא אפילו סבולת נמי דצותא בעלמא הוא ואיכא למימר משום צותא קבליה עליה בכל מאכלו רשאין לומר לו טול חלקך וצא ולא מצאתי מאין הוציא מה שכתב הרב ז"ל דין הג' מהם החבורה:

הלכה ז

אזהרת רנח שלא להאכיל מן הפסח בין מפסח ראשון בין מפסח שני מומר לעבודה זרה דכתי' כל בן נכר לא יאכל בו ומתרגמינן כל בר ישראל דישתמד לא ייכול ביה ובמכילתא כל בן נכר זה ישראל מומר לעבודה זרה ואיקרי בן נכר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ואינו לוקה נראה דסבר הרב ז"ל דלאו זה למאכיל ולהכי אינו לוקה אבל מומר גופיה לוקה אם אכל כזית מן הפסח כיון שהיה מומר בשעת עשייתו אף על פי שחזר בתשובה בלילה כדדרשי' בו מומרת פוסלת אבל אוכל במצה ומרור דחייב לאכול מצה ומרור אם עשה תשובה אי קאי האי דרשא אבו דבן נכר כמו שכתבו התוספות פרק הערל ובפסח שני נמי חייב משום דכתיב ככל חוקת הפסח כדאמר' לעיל:

אזהרת רנט שלא להאכיל ממנו תושב ושכיר דכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו ותניא במכילתא תושב זה גר תושב שכיר זה הגוי ומערל ובן נכר לא נפקי דאיצטריך קרא לערבי מהול וגבנוני מהול שאינו ערל וגם שומר ז' מצות בני נח שאינו בן נכר ונראה דהאי לאו נמי אישראל המאכילו דאלו תושב ושכיר גופייהו לאו בני עונשין נינהו דלאו ישראל הוו:

הלכה ח

אזהרת רס שלא יאכל ערל מבשר הפסח דכתיב וכל ערל לא יאכל בו וערל זה הוא שמתו אחיו מחמת מילה ולהכי לא מלו אותו והוא גם כן אינו רוצה לימול מפני הסכנה ודרשינן פרק הערל בו הוא דאינו אוכל דבו קאי אפסח אבל אוכל הוא במצה ומרור ואיצטריך למיכתב בן נכר דלא מאיס בערלה ואיצטריך למיכתב ערל דלבו לשמים מפני הסכנה כדאמר' וערל זה אם אכל כזית מן הפסח לוקה דהוא עצמו מוזהר.

הלכה ט

כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבת מלשחוט פסח כדכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו כך מעכבתו מלאכול כדכתיב ומלתה אותו אז יאכל בו שם פרק הערל אין לי

אלא מילת זכריו בשעת עשייה ועבדיו בשעת אכילה דגבי מילת זכריו כתיב ואז יקרב לעשותו וגבי עבדיו כתיב אז יאכל בו דאפילו לא הוה לה עבד בשעת עשיה והיה בשעת אכילה מעכבו מאכילת פסחו מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה דגבי בנים נמי אם ראוי בשעת אכילה ולא היה ראוי בשעת עשייה מנין שמעכבו מאכילת פסחו תלמוד לומר אז אז לגזרה שוה כתיב אז יקרב לעשותו וכתיב אז יאכל בו מה אז יאכל בו דעבדים שעת אכילה מעכבת בו כדאמר' אף אז יקרב לעשותו דזכרים שעת אכילה מעכב' בו ועבדים משכחת להו דזבנינהו בין שחיטה לאכילה וזכרים כגון חלצתו חמה וחולה ונתרפא אחר שחיטה או טומטום ונקרע בין שחיטה לאכילה ונמצא זכר כדאיתא התם:

פרק י

הלכה א

אזהרת רסא שלא ישבור עצם בפסח ראשון הטהור דכתיב ועצם לא תשברו בו:

אזהרת רסב שלא ישבור עצם בפסח שני דכתיב ביה ועצם לא תשברו בו והשובר בו עצם בין בראשון בין בשני בטהור לוקה דתנן פרק כיצד צולין השובר את העצם בפסח הטהור הרי זה לוקה ארבעים אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו סופג את הארבעים ובגמרא בשלמא מותיר אפילו בטהור לא לקי דתניא לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו בבקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה על לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה דכל לאו שניתק לעשה משמע זו הוא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה זאת והנצל ועוד דלא דמי ללאו דחסימה שמלקות נסמך לו אלא שובר בטמא מנא לן דאמר קרא ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול דבו מיעוטא הוא ופסח טמא פסול הוא שנעשה בפיסול דטומאה דחויה היא בצבור אלא שכאן גזירת הכתוב לפטרן בו. אחד השובר את העצם בלילי ט"ו או מבעוד יום אפילו אחר כמה ימים הרי זה לוקה שם על פלוגתא דרבנן ור' אביי אמר שבירת העצם מבעוד יום איכא בינייהו למאן דאמר כשר הא כשר הוא וחייב לר' דאמר ראוי לאכילה הוא דחייב בשבירת העצם דכתיב ועצם לא תשברו בו בתר בבית אחד יאכל האי מבעוד יום לאו ראוי לאכילה הוא ורב פפא אמר כל כי האי גונא לכולי עלמא אית ביה משום שבירת עצם דלאורתא מיחזי לאכילה ושבר אחר כמה ימים דתנן העצמות והגידין והנותר ישרפו ותניא כל העצמות אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח מפני התקלה משמע דאי שברן חייב דהא דרשינן בו בכשר ולא בפסול והא הוה כשר.

הלכה ג

אין חייבין אלא על שבירת עצם שיש בו מוח או שיש עליו כזית בשר שם רבינא אמר כל כי האי גונא דאין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם דבעינן שיעור אכילה ותניא כותיה שיש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם ותניא ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ומה אני מקיים ואכלו את הבשר בלילה הזה אי לית ביה מוח בבשר שעל גב העצם ועצם דאית ביה מוח אשמועינן דלא תימא ליתיה עשה דואכלו את הבשר ולידחי את לא תעשה דעצם לא תשברו בו או אינו מתקיים ואכלו את הבשר אלא במוח שבתוך העצם [דיבא] (ריבה) עשה וידחה וכו' ומה אני מקיים ועצם לא תשברו בו בעצם שאין בו מוח אבל יש עליו מתחלתו כזית בשר דמתקיים ביה ואכלו וכו' כשהוא אומר ועצם לא תשברו בו בפסח שני שאין ת"ל שהרי כבר נאמר ככל חוקת הפסח וגו' הוי אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח אבל יש עליו כזית בשר דאי לית ביה כזית בשר מתחלתו הא בעינן ואכלו כדאמר'. היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב אף על פי שמקום השבר פנוי מבשרו שם איתמר אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר רבי יוחנן אומר משום שבירת עצם יש בו וריש לקיש אמר אין בו משום שבירת עצם ופסק כרבי יוחנן לגבי דר"ל ובתוספות כתבו דאליבא דרבי פליגי אבל לרבנן לכולי עלמא יש בו משום שבירת עצם דהא מתקיים בההוא כזית ואכלו את הבשר. השובר עצם אחד לוקה דהכי משמע פשטא דמתני' דהשובר את העצם וכו' ומתנייתא דמייתא התם ופשטא דקרא נמי ועצם לא תשברו בו הכי משמע. השורף עצמות והמחתך גידים אינו חייב משום שבירת עצם שם ברייתא דשבירה קאמר קרא ולא שריפה ועצם קאמר קרא ולא גידין.

הלכה ו

פסח שהוא נא או מבושל ושבר בו עצם לוקה שם שבירת עצם בנא איכא בינייהו וכו' רב נחמן אמר כל כי האי גוונא יש בו משום שבירת עצם מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי ליה ואכיל ליה ומבושל ונטמא ויצא שם רב יוסף אמר היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו למאן דאמר כשר כדדרשינן ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול הא נמי כשר הוא שנעשו כל עבודותיו בהכשר ולרבי דאמר ראוי לאכילה השתא לאו ראוי לאכילה הוא ותניא כותיה היתה לו שעת הכושר אין בו משום שבירת עצם לא היתה לו שעת הכושר ונפסל יש בו משום שבירת עצם כיון שנתפגל או נעשה במחשבת מקום או זמן.

הלכה ז

שבר עצם האליה אינו לוקה שהרי אינה ראויה לאכילה שם שבירת עצם האליה איכא בינייהו למאן דאמר כשר הא כשר הוא לרבי דאמר ראוי לאכילה הא אינו ראוי לאכיל' דלגבוה סלקא ותימא דפסק כרבי. הסחוסים מותר לאכלם שם במשנה כל הנאכל בשור הגדול שהוקשה כל מה שעתיד להקשות בו יאכל בגדי הרך אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אף על פי שעכשיו רך הוא עתיד להקשות בסופו והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול בשלק' יאכל בגדי הרך בצלי ומה הן ראשו כנפים והסחוסים ותניא נמי הכי כדאיתא התם ורש"י ז"ל פירשה בסיום אכילה דכתיב אין נמנין עליו בפסח אף על פי שעכשיו רך היא וכו' ולית ביה משום נותר. גידין שסופן להקשות אין נמנין עליהם שם עלה דמתני' פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש והדר ביה רבי יוחנן וקאמר דאין נמנין עליהם דבתר סוף אזלינן. נמנין על מוח שבראש ולא על מוח שבקולית שם ברייתא רבי אומר נמנים על מוח וכו' דמוח הראש יכול להוציאו דרך האף בלא שבירת עצם אבל קולית אין יכול להוציאו אלא בשבירת עצם

הלכה יא

אין מחתכין את הפסח אלא צולין אותו שלם כדכתיב ראשו על כרעיו ועל קרבו וכשיאכלנו ויגיע לגיד הנשה מוציאו דאין בגידין בנותן טעם ואם חתכו וצלה כולו לא מיפסל בהכי כמו שכתבו התוספות ריש פרק כיצד צולין:

אזהרת רסג שלא להותיר מבשר הפסח שנאמר לא ישאירו ממנו עד בקר ואינו לוקה דניתק לעשה דלא הוה דומיא דלאו דחסימה דסמיך למלקות:

אזהרת רסד שלא להותיר מפסח שני דכתיב נמי ביה לא ישאירו ממנו עד בקר:

הלכה יב

אזהרת רסה שלא להניח מבשר חגיגת י"ד ליום השלישי דכתיב לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון עד בקר פ' אלו דברים משנה חגיגה היתה באה וכו' ונאכלת לשני ימים ולילה ובגמרא מתני' דלא כבן תימא דאמר חגיגת הפסח כפסח וכו' ובתר הכי תניא לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר ובחגיגת י"ד מיירי דנשחטת עם הפסח בערב דהא ליכא למימר בערב של י"ט הראשון עצמו קאמר קרא דא"כ מאי בערב הלא שחיטתן ביום כולו לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד דהאי בקר בקרו של ששה עשר קאמר קרא דכשהוא אומר ביום הראשון לבקר הרי בקר שני אמור דמשמע דנאכלת כל יום הראשון של י"ט ולא ילין עד בקר שני והמותיר אינו לוקה כדאמרינן אלא ישרף כדין נותר. וכשמקריבין את הפסח בראשון מקריבים

עמו שלמים בי"ד מן הבקר או מן הצאן זכרים או נקבות כדתנן התם חגיגה היתה באה מן הבקר ומן הצאן וכו' ועל זה נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר שם מנין למותר פסח שקרב שלמים דכתיב צאן ובקר וכי פסח מן הבקר בא והלא אינו בא אלא מן הכבשים ומן העזים אלא מותר פסח יהא לדבר הבא מן הבקר ומן הצאן שהם שלמים ויש אומרים צאן לפסח בקר לחגיגה. אימתי מביאין עמו חגיגה שם במשנה בזמן שהוא בא בחול במרובה ובמועט דאע"ג דפסח דחי שבת וטומאה חגיגה לא דחיא שבת ובמועט כדי שיהא הפסח גמר שביעתן אבל במרובה ובחול ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה ובגמרא אמר רב אשי ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה היא כלומר אינו חייב מן התורה להביאה דאי ס"ד חובה היא להביאה מן התורה שוב אין לנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול דהוי קרבן הקבוע לו זמן ותיתי נמי במרובה ובטומאה אלא ודאי לאו חובה היא ואינה באה אלא כדי שיאכל הפסח על השבע והיינו מדרבנן משום גזרת שבירת עצם כדמשמע בירושלמי בשר חגיגה ושאר תבשילין אינן נאכלין אלא עד חצות כפסח מדרבנן.

הלכה טו

מה בין פסח ראשון לשני פ' מי שהיה טמא משנה מה בין פסח ראשון לשני ראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית דפרטי' ממעט ליה מלא תשחט על חמץ דם זבחי דנשחט פסח שני על חמץ כדאמר' לעיל פ"ח פסח הראשון טעון הלל באכילתו והשני אין טעון הלל כדילפינן מהשיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון הלל לילה שאין מקודש לחג כליל אכילת פ"ש [אין ט' הלל] שאינו י"ט. ומוציאין אותו חוץ לחבורתו דכתיב ביה ככל חקת הפסח יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר דמה שבירת עצם מצות שבגופו אף כל מצות שבגופו לאפוקי שאר דברים שאינן מצות שבגופו. ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה נמי לא הוו מצות שבגופו שם במשנה ודוחין את השבת דבמועדו כתיב ביה בשני למ"ד קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני ובגמרא שבת אין טומאה לא מתני' דלא כר' יהודה ומ"ט דת"ק דמפני טומאה דחיתיו לשני יחזור ויעשה בטומאה בתמיה אלא מוטב ידחה לגמרי ושניהם טעונין הלל בעשייתן דלילה קא ממעט קרא דכליל התקדש חג ולא יום אבע"א אפשר ישראל שוחטין פסחיהן ואין אומרים הלל דכיון דדבר מצוה הוא טעון הלל. ונאכלין צלי על מצות ומרורים וצלי אתרבי מכלליה דמצות ומרורים כדאמר' לעיל ואין מותירין מהם ואין שוברין מהם עצם כדילפינן לעיל בתרוייהו ולפי שפי' בו מצות חקת הפסח אינו שוה אלא במה שנתפרש בו דהיינו מצות שבגופו כדילפינן לעיל. הדברים שנהגו

בפסח מצרים לא נהגו בפסח דורות שם במשנה מה בין פסח מצרים לפסח דורות פסח מצרים מקחו בעשור וטעון הזאה באגודת אזוב ועל המשקוף ועל שתי המזוזות ונאכל בחפזון בלילה אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה ובגמרא מנ"ל דכתיב דברו אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש הזה ויקחו זה מקחו בעשור ואומר זה לשם פסח ואין פסח דורות מקחו בעשור ואגודת אזוב על המשקוף ועל שתי המזוזות פשיטא דהוי בפסח מצרים לחוד דשלשה מזבחות היו שם להזאה משקוף ומזוזות כדאיתא התם אבל פסח דורות דזורקין דמו ע"ג המזבח אין מוציאין ממנה להזות על המשקוף ונאכל בחפזון דכתיב ואכלתם אותו בחפזון ואין אחר נאכל בחפזון וחימוצו כל היום ופסח דורות כל שבעה דכתיב בפסח מצרים ולא יאכל חמץ היום (היום) אתם יוצאים קרי ביה לא יאכל חמץ היום שאתם יוצאי'. ויש בהלכות מצות אלו דברים מדרבנן סמוכים אלא תסור: